

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

1917, 1918, 1919

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਸੰਤਤਿ

+ ਭਾਗ ਬਾਈਵਾਂ +

ਕਾਂਡ ਪਹਿਲਾ

ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ
ਖਿੱਚ ਲਿਆ, ਕੁਛ ਚਿਰ ਉਪ ਰਹੀ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਵੱਲ ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ:—ਮਹਾਰਾਜ! ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ
ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਯੋਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਆਪਦਾ ਦਰਬਾਰ
“ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਲਾ” (ਥੀਏਟਰ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਟਕ ਖੇਡਕੇ ਜੋ ਜੋ
ਗਲਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਨ
ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਨੁੱਖ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਨੌਕ ਤੇ ਬਦ, ਦੁਖੀਏ ਤੇ ਸੁਖੀਏ,
ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਹੌਛੇ ਆਦਿਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਭ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਪਤਰ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ
ਆਪ ਕੁਹੜੀ ਮਾਰੀ ਓਹ ਭੀ ਇਸ ਰਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਵੀਸਰ ਦਿੱਤਾ ਅਨਸਾਰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਓਹ ਭੀ
ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਓਹ ਭੀ
ਫੜੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਬਧਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ “ਜੋ ਖੋਟੇ ਰਾਹ
ਚਲੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਖਟਾ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ” ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਦੀਰ
ਇਹ ਕੀ ਹੋਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਲੇ ਰਾਹ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਨੌਕ ਪੁਰ

ਭੀ ਦੁਖ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਦੁਸ਼ਟ ਤੇ ਦੁਰਜਨ
 ਅੰਦ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸਨੂੰ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹ ਦਸ਼ਾ
 ਕਾਰਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ
 ਕਾਰਨ ਭੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਿਤੀ ਹੋਈ ਬੁਧੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ
 ਖੁਰਤੀ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਬਹੁਤਾ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪੈਕੇ
 ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਮਰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ
 ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਲ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਆਏ
 ਹੋਏ ਹਨ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਭੁਲ ਹੀ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਵਿਚ ਓਹ ਲੋੜ ਭੀ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਅਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਨਹੀਂ
 ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਨਕੀਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗ ਚੁਕੇ
 ਹਨ, ਵਿਗਾਹੀ ਲਫਸੀ ਦੇਵੀ ਵਲ ਹੀ ਦੇਖ ਲਵੋ, ਇਸਨੇ ਕਿਸੇ
 ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਿਆ ਅਰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਹੇ ਕਰਜੇ
 ਦੁਖ ਸਾਗਰਕੇ ਕੀ ਇਹ ਬਦ ਗਤੀ ਹੈ ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਹੋਯਾ ?
 ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਛੇ, ਜੋ
 ਬੰਦੀਮਾਨ ਦੁਸ਼ਟ ਦਰੋਹੀ ਦ ਹਥ ਵਿਚ ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਬਣ
 ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੁਛ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ
 ਭਾਏ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਓਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ
 ਨੇ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਰਖਿਆ ਹੈ,
 ਜਿਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਓਹ
 ਖਰਜਾ ਦਾ ਕੀ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਰਾਜਾ ਜੇ ਸੰਭਵ
 ਵਿਚ ਪੈਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਹੀ ਕੀ ਹੋ? ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਭੋਗਨ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਭੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਸਿਆਣਿਆਂ
 ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਇਸਤੀ” ਅਗੇ ਆਪਣਾ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਣਾ
 ਸਹਿਣਾਨਾਂ ਦਾ ਫੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੰਤੂ ਰਾਜਾ ਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਹ

ਗੋਲ ਵਲ ਖੁਫ਼ ਭੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਮਾਯਾਰਾਣੀ ਦੇ
 ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਓਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭੇਤ ਵਸਕੇ ਆਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋਗਏ,
 ਸਰਲ ਸੁਭਾਵ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਵਲਦੇ
 ਖੁਫ਼ ੨ ਰਾਜਨੀਤ ਦਾ ਭੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਿਵਦੱਤ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਕਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀਆਂ ਨੇ ਵਲਕੇ ਓਸਨੂੰ
 ਚੋੜ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੇ
 ਆਪਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਵਸ਼ਾ ਓਨਾਂ ਦੀ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹੋ ਹਾਜਾ ਸ਼ਿਵਦੱਤ ਦੀ ਹੋਈ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਭਡ
 ਦੇਵੇ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵੰਡ ਮਿਲੇਗਾ ਹੀ, ਅਜੇ ਤਾਂ
 ਮੈਂ ਓਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬੁਰੇ
 ਨਹੀਂ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਤੁਰਨ ਕਰਕੇ ਅਰ ਕੁਸੰਗਤ
 ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪੈਗਏ, ਮੈਂ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ
 ਭੂਤਨਾਥ ਵਰਗਾ ਨੇਕ, ਵਜਾਵਾਨ ਤੇ ਚਤੁਰ ਏਯਾਰ ਘਟ ਹੀ
 ਨਜਰ ਆਵੇਗਾ ਪਰੰਤੂ ਲਾਲਚ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਨਾਸ
 ਹੋਗਿਆ, ਅਜੇਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁੰਹ ਲੁਕਾਉਣ ਤੇ
 ਮੁਰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਇਸਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ
 ਇਹ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਰੁਪਯਾ ਕਠਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ
 ਤਾਂ ਅਜੇ ਇਸਦੇ ਧਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਅਰ ਜੋ
 ਇਹ ਵਿਭਚਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਘਰ ਦੋਹਰੇ
 ਪੌਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ
 ਮਾਲਦਾਰ ਹਾਂ, ਚਲਾਕ ਏਯਾਰ ਹਾਂ, ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ
 ਆਨੰਦ ਲੈਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲਭੇ ਹੋਜਾਵਾਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ
 ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਵੇਸਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਏਯਾਰਾਂ ਦੇ ਭੀ ਕੰਨ ਕੁਝ

ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਸਟ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਮੈਂ ਜਿਸ
 ਵੇਲੇ ਜਿਸਦੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ
 ਮਨ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਜਹਾ ਭਾਰ ਲਾਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ
 ਆਪਣਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਹਾਂ ਯਦੀਆਂ
 ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ
 ਇਸਦੀ ਮਿੱਥਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ
 ਦੰਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਚਰਨ ਜਦ ਖੋਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ
 ਜੁਧਵਾਂਨ ਲੋਕ ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਘਾਸਤ੍ਰ ਦੀ
 ਏਹੋ ਆਗਯਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਏਹੋ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ
 ਏਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਸਦੀ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਭੁੱਲਾ
 ਦਿਤੀ, ਮੇਲ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਓਹੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਾਓ
 ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੇਹਾ ਹੋਰ ਲੋਕ ਨਵੇਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ਹਾਂ ਜਦ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਚਰਨ ਸੁਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ
 ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਪਛਤਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਭੀ ਇਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਹਨ ਤੇ ਕਿਸਾਂ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਮੈਂ ਭੀ ਇਸਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਂ
 ਭੁੱਲਕੇ ਖਿਸਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਰ ਭੇਰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਮਝ ਲਿਆ
 ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ
 ਪਹਿਲੇ ਵੇਖਦਾ ਸੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੂਤਨਾਥ ਹੀ ਇਕ ਅਜੇਹਾ
 ਅਦਮੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁੱਧ ਆਚਰਨ ਤੇ ਖੋਟ ਆਚਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ
 ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਓਹ ਆਪਣੇ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖਕੇ
 ਭਤਰਾ ਹੈ ਅਰ ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਲੁਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਪਰ ਇਹ
 ਉਸਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਹਾਂ
 ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਿੱਸਾ

ਹੈ ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਦੇ (ਭੂਤਨਾਥ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੂਤਨਾਥ ਤੇਰੇ ਦੋ ਚਾਰ ਭੇਤ ਅਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਰ ਲੋਕ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਹਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇਹੋ ਜੇਹੇ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੁਧਿਵਾਨ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਏਯਾਰ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨਾ ਕਛ ਕਰ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਨੇਕਨਾਮੀ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਏਯਾਰ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲੈ ਚੁਕਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਘੋਟੇ ਮਨ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਥਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਾਸੋਂ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਚੰਦਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭੂਤ-ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਮੇਰੇ ਅਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਮੈਂ ਦੇਹੋ ਜੇਹੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਦੀਦੇ ਕੰਥ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਰ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬਦਨਾਮ ਹੋਕੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੋ ਜਿਥੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨੇਕਨਾਮੀ ਖਟਾਂਗਾ।

ਇੰਦਰੇਵ-ਨੇਕਨਾਮੀ ਖੱਟਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਨੇਕਨਾਮੀ ਖੱਟ ਲਈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਏਯਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ੨ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਕੰਮ ਅਜੇਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਏਯਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ

ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਤੇ
ਖੇਟੇ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਦੇਣ
ਦਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਉਪਕਾਰ ਹੇਠ ਦਬੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਰ ਸਮਝਦੇ
ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈਂ।

ਭੂਤ—ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਅਪਦੀ ਵਡਿਆਈ
ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ
ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ
ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਮਨ
ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਅਰ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣ ਜੋਗਾ ਸਮਝਦਾ
ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ
ਆਗਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ
ਭਾਵੇਂ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਸੁਨਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ.....

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਇਕ ਹਾਉਕਾ ਭਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ-ਭੂਤਨਾਥ ! ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ੨ ਹਾਲ
ਜਾਣ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਪਰੰਤੂ ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਨ
ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰ,
ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਨ ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਰ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ
ਤੇਨੂੰ ਭਰ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭੂਤ—ਜੋ ਆਗਿਆ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ ਅਰ ਆਪਣੀ
ਜੀਵਣੀ ਇਸਤਰਾਂ ਸੁਣਾਈ :—

ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਜੀਵਣੀ

ਭੂਤ-ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਉਹ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਅਰਥਾਤ ਮੈਂ ਨੌਗੜ ਦੇ ਪਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਰ ਵੇਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਕੇ ਚਾਚੇ “ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ” ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਮਤ੍ਰੇਈ ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਕੰਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਸੱਕੀ ਮਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮੇਰੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਮਤ੍ਰੇਈ ਕਾਂਝ (ਸੰਝ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੋ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਅਰ ਉਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮਲੂਮ ਹੋਗਈ, ਇਸ ਲਈ ਸਦਾ ਮੈਂ ਅੱਠ ਹੀ ਵਰਹੇ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਤੂ ਦੇਵਦੰਤ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭੀ ਉਸਤਾਦ ਸਨ ਅਰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਾਂਗ ਨੌਗੜ ਦੇ ਉਸੇ ਤਲਿਸਮੀ ਖੋਹ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬੀਰੋਂਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੋਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਉਹਨੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਯਾ ਤੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਲਿਖਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਏਯਾਗੀ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ ਉਨਾਂ ਨੇ ਜੜੀ ਬੂਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਚੰਦ ਯਾਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿਸੇ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਰੋਂਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦੁਪ ਹੋਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸੂੰਹ
ਵੱਲ ਦੇਰਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਸੁਰੇਂਦ- (ਹੋਰਾਨੀ ਨਾਲ) ਓਹੋ ! ਕੀ ਤੂੰ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਦਾ
ਓਹ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈਂ ਜਿਸ ਵਲ ਉਸਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ
ਉਸਨੂੰ ਬਨ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦੁਕਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਭੂਤ- (ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ) ਜੀ ਹਾਂ।

ਤੇਜ- ਕੀ ਆਪ ਓਹੋ ਹੋ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਜੀ “ਭਰ ਕੀ”
ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਥਾਂ ਤ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ
ਭੈਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਭੂਤ- ਜੀ ਹਾਂ।

ਦੇਵੀ- ਭਵੇਂ ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੀ ਕਈ ਚਿਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਾਵਾਂ
ਵਾਂਗ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਮੇਰੀ
ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੂੰ ਮੇਰਾ
ਭਰਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਹੱਛਾ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
ਸਾਡਾ ਭਰਾ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਇਆ ? ਓਹ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਭੂਤ- ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਗੁਰਭਾਈ ਹੈ, ਓਹ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਹੋਣ
ਤੋਂ ਹੀ ਕਠੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਤੇਜ- ਅੱਜ ਕੱਲ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਭੂਤ- ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰੰਤੂ ਮੇਰਾ ਸਨ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਓਹ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਤੇਜ- ਓਹ ਕਿਉਂ ?

ਭੂਤ- ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਓਹ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਲੁਕਾਈ
ਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ

ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਸੁਰੰਦ੍ਰ-ਹੱਛਾ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ । ਫੇਰ ?

ਭੁਤ-ਸੋ ਮੈਂ ਉਨਾਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਏਸਤਰਾਂ ਬੀਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਿਲਨ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨ ਅਰ ਜਦ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੀ ਦਸਿਆ ਅਰ ਓਹ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਮੈਂ ਏਯਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਗਿਆ ਹਾਂ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸਦੀ ਏਯਾਰੀ ਖੁਲ੍ਹੇਗੀ । ਗੱਲ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਚਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੋ ਪ੍ਰਦਿਗਭਿਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਗਏ, ਅਰ ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ *ਗਦ ਧਰ ਸਿੰਘ ਵੇਵੇਂ ਸਕ ਭਰਾ ਹਨ । ਅਰ ਸਾਡਾ ਵੇਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ।

ਓਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗਜ਼ਬਤ ਮਚੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦ ਵੇਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਓਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਤੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਓਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨਾਂ ਦਾ ਏਯਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ ਅਰ ਵੇਰੀਆਂ ਦਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਹੋਛ ਕੋਈ ਏਯਾਰ ਓਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਓਹ ਬੜੀ

*ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਗਦਾਧਰ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦੁਪ ਹੋਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸੂੰਹ
ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਸੁਰੇਂਦ-(ਹੋਰਾਨੀ ਨਾਲ) ਓਹੋ ! ਕੀ ਤੂੰ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਦਾ
ਓਹ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈਂ ਜਿਸ ਵਲ ਉਸਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ
ਉਸਨੂੰ ਬਣ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦੁਕਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਭੂਤ-(ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ) ਜੀ ਹਾਂ।

ਤੇਜ-ਕੀ ਆਪ ਓਹੋ ਹੋ ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਜੀ "ਫਰ ਕੀ"
ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਥਾਂ ਤ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ
ਭੈਣ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਭੂਤ-ਜੀ ਹਾਂ।

ਦੇਵੀ-ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੀ ਕਈ ਚਿਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਾਵਾਂ
ਵਾਂਗ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਮੇਰੀ
ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੂੰ ਮੇਰਾ
ਭਰਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਹੱਛਾ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
ਸਾਡਾ ਭਰਾ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਇਆ ? ਓਹ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਭੂਤ-ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਗੁਰਭਾਈ ਹੈ, ਓਹ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਹੋਣ
ਤੋਂ ਹੀ ਕਣੇ ਵਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਤੇਜ-ਅੱਜ ਕੱਲ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਭੂਤ-ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰੰਤੂ ਮੇਰਾ ਸਨ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਓਹ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਤੇਜ-ਓਹ ਕਿਉਂ ?

ਭੂਤ-ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਓਹ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਲੁਕਾਈ
ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਸਤ ਹੋ

ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ-ਹੱਛਾ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ । ਫੇਰ ?

ਭੂਤ-ਸੋ ਮੈਂ ਉਨਾਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਬਸਤਰਾਂ ਬੀਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਿਲਨ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨ ਅਰ ਜਦ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੀ ਦਸਿਆ ਅਰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਮੈਂ ਏਯਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਗਿਆ ਹਾਂ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸਦੀ ਏਯਾਰੀ ਖੁਲੇਗੀ । ਗੱਲ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਅਰ ਸਿੰਘ ਦਿਗਭਿਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਗਏ, ਅਰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ *ਗਦਧਰ ਸਿੰਘ ਵੇਵਾਂ ਸਕ ਭਰਾ ਹਨ । ਅਰ ਸਾਡਾ ਵੇਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਭੀ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਮਚੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਵੇਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਸਿਤ੍ਰਾਂ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨਾਂ ਦਾ ਦਯਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ ਅਰ ਵੇਰੀਆਂ ਦਾ ਭੁਫ਼ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਏਯਾਰ ਉਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬੜੀ

*ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਗਦਾਧਰ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ।

ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਜੋਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰਖਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਰ ਮੇਰੀ ਖਾਤੁੰਦਾਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਾ ਰਖਿਆ। ਇਸਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਸਨ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਯਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਝ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਭੀ ਜਿਸਦਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ।

ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਭੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਨੇਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝਾਂ ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਸਥ ਦੀ ਰੋੜੀ ਪਾਉਣ ਤੇ ਤਿਰੇ ਨੱਸ ਜਾਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਫਰਨ ਲਈ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੇ ਫਿਕਰ ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਆਦਮੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਟਿਕਕੇ ਰਹੇਗਾ, ਗੱਲ ਕੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਿਆ, ਅਰ ਮੈਂ ਭੀ ਬੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਜਹੇ ਅਨੋਖੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਏ ਕਿ ਓਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਏ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਦੁਟ ਗਏ।

ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਦੋ ਚਾਰ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਉਸਦੀ ਉਪਮਾਂ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਮੇਰਾ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜਾਨਦੇ ਹੀ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਭਤੀਜਾ ਦਇਆ ਰਾਖ ਨਾਮੀਸੀ ਜਿਸਨੂੰ

ਓਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਓਹੋ ਹੀ ਉਨਾਂ ਦਾ (ਵਾਹਿਸ) ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਰ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਓ ਮਰਨ ਦਾ ਕੁਛ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਦਇਆ ਰਾਮ ਮੈਥੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਛੋਟਾ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੀ ਉਸਦੀ ਸਿਤੂਤਾ ਹੋਗਈ ਤੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਗਿਆ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਭੀ ਨਿਲਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ, ਦਇਆਰਾਮ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਰੋਹਣਾ ਵਹਿਣਾ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਘਰ ਹੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ਅਰੋ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਓਹ ਮੇਰੇ ਹੀ ਘਰ ਸੌ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਢਾਲੇ ਭੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਮਕਾਨ ਮੈਨੂੰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਸਚਿਹਬੜਾ ਹੀਸੋਹਣਾ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੀ ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਖਾਸੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਬਗੀਚਾ ਸੀ ਜੋ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਲੋਡੇ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿਤੂ ਓਥੇ ਹੀ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਭੰਗ ਘੋਟਕੇ ਪੀਂਦੇ ਤੇ ਗਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਗਰਮੀ ਬੇਓੜਕੀ ਪੈਰਹੀ ਸੀ ਪਹਿਰੇ ਰਾਤ ਬੀਤ ਜਾਨ ਤੇ ਭੀ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਿਤੂ ਓਸੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਦੋ ਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਕੁਤਾ ਪੈਰਾਂ ਵਲ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ੨ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ।

ਰਾਤ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵਧੀਕ ਬੀਤ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਮੇਰੇ ਕੁਤੇ ਦੇ ਭੌਂਕਣ ਨਾਲ ਖੁਲੀ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਤੇ ਕੁਛ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਾਸਾ ਪਰਤਕੇ ਫੇਰ ਸੌ ਗਿਆ

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁਤਾ ਮੈਲੇਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੇ ਬਾਗ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ
ਸੀ, ਪਰ ਬੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ
ਭੌਂਕਣ ਲਗਾ, ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਫੇਰ ਖੁਲ ਗਈ, ਮੈਂ ਕੁਤੇ ਨੂੰ ਵੇਖੀ
ਬੋਰੇਲੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਜਗਾਨ ਬਾਹਰ
ਕਈ ਹੌਂਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ
ਖੁਟਦਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਕੁਤੇ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦਾ ਸੀ
ਸੋ ਅਜੇਹੀ ਵਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ
ਅਬਰਾਕ ਉਠ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਦੇਣ
ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੰਜੀ ਵੱਲ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਖਾਲੀ
ਵੇਖਕੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਅਬਰਾਕੇ ਏਧਰ ਉਧਰ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ
ਪਿਆ ਛਕੜ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਥਾਹਿਓਂ ਖੰਜਰ ਕਢ ਲੀਤਾ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਅੰਗ ਪਾਲਕ ਕੁਤਾ ਮੇਰੀ
ਧੌਤੀ ਫੜਕੇ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਖਿਚਣ ਤੇ ਬਾਗ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੈਨਤ
ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਜਦ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸੈਨਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ
ਭੀ ਧੌਤੀ ਛਡਕੇ ਅਗੇ ੨ ਦੌੜਨ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਛੇਤੀ ੨ ਉਸਦੇ
ਪਿਛੇ ੨ ਤੁਰ ਪਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਤਾ
ਫੱਟੜ ਹੋਇਆ ੨ ਹੋਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲਗਣ
ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੈਰ ਚੁਕਕੇ ਦੌੜਦਾ ਸੀ ਸੋ ਕੁਤੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ੨ ਜਾਕੇ ਮੈਂ
ਬਾਗ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕੰਧ ਕੋਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ ਜਿਥੇ ਮਾਲਤੀ ਤੇ
ਮੋਤੀਏ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੜਾ
ਹਨੇਰਾ ਹੋਯਾ ੨ ਸੀ ਕੁਤਾ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ
ਦੇਖਕੇ ਪੂਛ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਉਸਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਤਿੰਨ
ਆਦਮੀ ਨਿਕਲਦੇ ਵੇਖੇ ਜੋ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕੰਧ ਟੱਪਕੇ ਬਾਹਰ

ਨਿਕਲ ਗਏ, ਕੰਧ ਟਪਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਇਕ ਡੋਟੀ ਜੇਹੀ ਗੰਢ ਡਿਗ ਪਈ, ਉਹ ਜਰੂਰ ਗੰਢ ਚੁਕਣ ਲਈ ਜਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ।

ਗੰਢ ਡਿਗਦੇ ਸਾਰ ਮੈਂ ਸੀਟੀ ਵਜਾਈ ਅਰ ਖੰਜਰ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਅਰਥਾਤ ਕੰਧ ਵਲ ਗਿਆ ਪਰੰਤੂ ਕੁਤੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਧੌਤੀ ਫੜ ਲਈ ਅਰ ਫੇਰ ਉਧਰ ਝਾੜੀ ਵਲ ਹੀ ਖਿਚਨ ਲਗਾ ਜਿਸਤੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਝਾੜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਕੁਤਾ ਸੈਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਝਾੜੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖੜਾਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਜਰੂਰ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਜਿਸਤਰਾਂ ਅਗੇ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਨੌਸ ਗਏ ਹਨ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਸਣ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਭੌਂਕ ਕੰਧ ਵਲ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਚਾਰ ਡੰਡੇ ਦੀ ਪੌੜੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਨੌਸ ਗਏ ਸਨ ਮੈਂ ਪੌੜੀ ਚੁਕਕੇ ਗੰਢ ਦੇ ਉਪਰ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਡਿਗ ਪਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਗੰਢ ਵੀ ਭੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪੌੜੀ ਹਟ ਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋ ਆਦਮੀ ਉਸ ਝਾੜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਬੜੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਸੰਝਨ ਲਗ ਪਿਆ, ਅਨੁਮਨ ਤੋਂ ਮਲਮ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗੰਢ ਚੁਕਣ ਵਲ ਹੈ, ਆਪ ਸਫ਼ ਦੱਸੇ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਥ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਖੰਜਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ

ਵਿਚ ਭੀ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ
ਦਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਦ ਤਕ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ
ਮੁਕਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾ ਆ ਜਾਣ
ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੀਟੀ ਮਾਰਕੇ ਸੜਿਆ ਸੀ ।

ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੇਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਹੁੰਦਾ
ਰਿਹਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਨਣ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ
ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਦਮੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਤਕਿਆ
ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਨੇ ਅਜੇਹੇ ਜੋਰ ਦੀ ਲਾਠੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ
ਵਿਚ ਮਾਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਭੁਵਾਟਣੀ ਖਾਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਂਡ

ਜਦ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁਲੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ
ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਮਸਾਲਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਹੋਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਲਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਧੀ ਕੁ ਘੜੀ ਬਹਿਰੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
ਜਦ ਵੇਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨੱਸ ਗਏ
ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਗੰਢ ਚੁਕਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ
ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਸੀਟੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜੇ ਮੈਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਛੇਤਰ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕੇ ਪਹਿਰੇ
ਦਾ ਪਬੰਧ ਕਰਕੇ ਗੰਢ ਲੈਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਢਲਾ
ਆਇਆ ਪਰੰਤੂ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਵਲੋਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੜਾ ਹੀ ਬੇਚੈਨ
ਹੋਯਾ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਦੇਹ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ।

ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਜਾਨਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਹੁਤ ਬੰਦ
ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਗੰਢ ਖੋਲੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਗੀਢ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਜੋੜੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਿਕਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ
ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਤੇ ਮੱਲ ਸਨ
ਕਾਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੁਠਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ
ਕਿ ਇਹ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦੂਕ ਦੇ ਹਨ ਮੇਰੇ ਦਾ
ਇਕ ਸੱਚਾ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤੈਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸਨੂੰ
ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਖਾਸ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੀ ਮੋਹਰ ਦਾ ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਤੀਆਂ ਦੀ
ਇਕ ਮਾਲਾ ਜੜਾਉ ਕੰਠ ਤੇ ਤਿੰਨ ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਇਹ
ਛੀੜਾਂ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਦਇਆ ਰਾਮਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸਨ ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਪਾਈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮੈਂ ਬੜੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ
ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਬਹਾ ਖੁਲਾ ਜੋ ਜਨਾਨੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ
ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਕਮਲਾ ਦੀ ਮਾਂ) ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ
ਦਿਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਇਕ ਬਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ
ਬੱਚਾ ਉਸਦੇ ਕੁਛੜ ਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ
ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੜੀ ਬੁਧਿਵਾਨ ਸੀ ਅਰ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ
ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਸਲਾਹ ਭੀ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਉਸਦੀ ਸੂਰਤ ਵੇਖਦਿਆਂ
ਹੀ ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੜੀ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ
ਉਸਨੂੰ ਬਲਾਕ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾਯਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਸੁਣਾਈ ਤੇ
ਇਹ ਭੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਤਾ
ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸਨੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਮੰਨਿਆਂ ਅਰ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ
ਮਿਲ ਲੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਧੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਉਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਰ

ਉਹ ਗੰਢ ਚੁਕਕੇ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭੀ ਸੰਜਾ ਸੀ ਕਿ ਵੇਰੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਗੰਢ
ਹੀ ਨਾ ਖੋਹ ਲੈਣ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸ਼ਾਇਰਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ, ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋਕੇ ਯਾਤਰਾ
ਨਾਲ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸਨ ਜਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਜਗਾਇਆ,
ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਰ ਬੋਲੇ:—
ਕਿਉਂ ਕੀ ਗਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਏ ਹੋ ? ਦਯਾ ਰਾਮ
ਰਾਜੀ ਤਾਂ ਹੈ ?

ਮੇਰੀ ਸਦਤ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਯਾ ਰਾਮ ਦੀ
ਸੁਖ ਪੁਛੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ! ਸੁਖ,
ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਰ ਜੋ ਕੁਛ ਗਲ ਹੋਈ ਸੀ ਸਭ
ਸੁਣਾਈ । ਮੈਂ ਸਭ ਹਾਲ ਸੰਖੇਪ ਹੀ ਵਸਾਂਗਾ, ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕ ਬੜੇ ਉਦਾਸ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ, ਅਰ ਬੋਲੇ ਦਯਾ ਰਾਮ
ਮੇਰਾ ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਰਸ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਭੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਅਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ
ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤੂੰ ਹੀ ਸੋਚ ਸਕਦਾ
ਹੈਂ, ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੇਰੀਆਂ ਵਲੋਂ
ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ.....

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਉਹ ਮੂੰਹ ਕੱਢਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਮਝਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਯਾ, ਆਪਣੀ ਦਿਸਤੀ
ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਸਭ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਅਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਮਝਾਉਣ
ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸ਼ਾਇਰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਬੌਸ ਏਥੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਖੋਟੇ ਦਿਨ ਆ ਰਏ !

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਚੁਪ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਸੀਰ ਨੀਵਾਂ
ਪਾਕੇ ਕੁਛ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸਕੇ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ

ਬਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ । ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਗੇ ਵਾਹਾਲ ਵਸਾਂ ਕਿ ਨਾਂ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਗਏ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਸਤ ਬੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਰੰਗ ਉਡ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੜੇ ਭਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਦਮੀ ਜੋ ਛੇ ਏਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ਉਹੋ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ “ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ” ਦਸਿਆ ਸੀ, ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਆਗਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਪਾਸ ਠਹਿਰ ਗਏ ।

ਤੀਸਰਾ ਕਾਂਡ

ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਠਕ ਭੁਲੇ ਨਾ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ “ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ” ਦਸਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਦਲੀਪ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰਾ ਦਲੀਪ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ।

ਭੂਤਨਾਥ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਹਾਲ ਸੁਨਾਵਾਂ ਕਿ ਨਾਂ ਸੁਣਾਵਾਂ, ਹੁਣ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਭੀ ਘਬਰਾ ਗਿਆ, ਏਯਾਰੂ ਲੋਕ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਭੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਕਿਉਂ ਹੋਗਏ ? ਦਸੋ ਦਸੋ ਚੰਗੇ ਕੀ ਹੋਯ ?

ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਈ ਧਰਤੀ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦਲੀਪ

ਬਾਹ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ !
 ਮਹਾਰਾਜ ! ਭੁਤਨਾਥ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਦੱਸਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਘੱਟ
 ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੱਲ ਭੀ ਏਹੋ ਹੈ ਕੋਈ ਭਲਾ ਮਾਣਸ ਆਦਮੀ
 ਆਪਣੀਆਂ ਉਨਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਐਥ ਸਮਝਦਾ
 ਹੋਵੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ । ਸੋ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
 ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ ਦਸਾਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੈਂ ਭੀ ਭੁਤਨਾਥ ਦਾ
 ਉਤਨਾ ਹੀ ਹਲ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾਂ ਭੁਤਨਾਥ ਆਪ
 ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜਿਤਨਾ ਹਾਲ ਭੁਤਨਾਥ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ
 ਬਾਹਰ ਖਲੋਤਾ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਜਦ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਭੁਤਨਾਥ
 ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਤਦ ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣ
 ਲਈ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ (ਭੁਤਨਾਥ ਵਲ ਦੇਖਕੇ) ਮੇਰੇ ਇਸ
 ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਆਪ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵੈਰ
 ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਜੇ ਕੰਮ ਹਾਥੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
 ਉਸਨੂੰ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਉਨਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਨਕਾਬ ਪੋਸ਼ਾਂ) ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ
 ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਕੇ
 ਕਿ ਬੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਆਪੇ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਤੋਂ
 ਉਨਾਂ ਦੀ ਖਾਬਤ ਕਿਸ ਨੇ ਕੁਛ ਨਾ ਪੁਛਿਆ ਪਰ ਜਦ
 “ਦਲੀਪ ਛਹ” ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਗਲ ਕਹਿਕੇ ਚੁਪ ਹੋਗਿਆ ਤਦ
 ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੇਤ ਕਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲ
 ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਬੜਕੇ ਕੁਛ ਚੋਲੀ ਜੇਹੀ ਕਿਹਾ ਜਿਸਨੂੰ
 ਈਰੋਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਅਰ ਤਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ
 ਸਭ ਬਾਕੀ ਮਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਮਾਰ ਨੇ

ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ:—ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਹੈ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਠੀਕ ਹੈ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਜੋ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਵਿਬਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਕੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿਤਾ ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਭੂਤਨਾਥ ਵਲ ਦੇਖਕੇ) ਕਿਉਂ ਭੂਤਨਾਥ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾਂਹ ਹੈ ?

ਭੂਤ—(ਮਹਾਰਾਜ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਤੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ) ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਿਨ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਹੁਣ ਭਾਂਵੇਂ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਭੇਤ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਵੇਰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਜਾਂ ਕਰਤੂਤ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਘਟਦੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਊ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਾਂਗਾ ਅਰ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਂਗਾ ਅਰ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਕੁਝ ਝੂਠ ਦਾ ਭੀ ਮਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ।

ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ—ਨਹ ਨਹੀਂ ! ਭੂਤਨਾਥ ਮੈਂ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਨਿਸਚਿੰਤ ਰਹੋ, (ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਵਲ ਦੇਖਕੇ) ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਦਲੀਪ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਏਜਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਭੂਤ ਨਾਥ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੇਜ ਤੇ ਉਸਤਾਦ

ਆਪਨੂੰ ਜਬਾਬ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਟਾਕਰੇ ਦਾ ਕੋਈ
 ਏਯਾਰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾ ਲੱਭਦਾ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ
 ਦੇਖਕੇ ਭਰਦਾ ਤੇ ਤੁਬਕ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਭਰਨਾ ਉਚਿਤ
 ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਾਯੋਗ ਨਾਂ ਭੇਜਾ ਵਰਤਾਉ
 ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ
 ਕਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਗਸ਼ਾ
 ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ
 ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਮ ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਭੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਭੂਤ
 ਨਾਥ ਵੱਲ ਦੇਖਕੇ) ਕੁਤਨਾਬ ! ਮੈਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ
 ਹਾਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੇਰੀਆਂ
 ਅਖਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੈਦ ਵੀਆਂ ਵਿਪਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ
 ਸਮੇਂ ਦੀ ਟੰਗ ਫੇਰੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ ਭੀ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ ਕਰ ਦਿਤੀ
 ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਹੀ ਚੁਕਾ ਸੀ ਪਰ ਦੇਖ ਲੈ ਕਿ
 ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜੀਵਿੰਦਾ ਜਾਗਦਾ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ
 ਖਲੋਤਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਕੇਦ
 ਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਤੈਥੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਚੰਕੇ
 ਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕੈਦ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਜੇ ਛੁਟਿਆ ਭੀ ਤਾਂ ਕੋਢ
 ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂਪਤੀ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰਵ ਜੀ ਤੇ
 ਭੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਰ ੭ ਇਹ ਸਮਝਨਾ
 ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਲਈ ਤੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪੜਦੇ
 ਪੜਵ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਭਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੈ ਹੀ ਚੁਕਾ ਹੈ
 ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਉਂਦਾ ਤਿਉਂ ਚੁਪ ਥਾਪ ਰਹਿ ਜਾਨ ਨਾਲ
 ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਰ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸੂਰਤ ਦੇਖਕੇ ਦਿਨ

ਨੂੰ ਬੇਹਲਕੇ ਇੰਦਰੇਵ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਖਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ,
 ਤੇਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਭੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਮਿੱਤ੍ਰ
 ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਓਹ ਇਹ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ
 ਹੀ ਸਾਡਾ ਭੇਤ ਭੀ ਖੁਲ ਜਾਵੇ ਅਰ ਤੂੰ ਸਮਝ ਜਾਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ
 ਤੇਰਾ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
 ਤੂੰ ਜਰੂਰ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਰੇਂਗਾ ਅਰ ਅਸੀਂ
 ਇਸ ਧੌਖੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਵਾਂਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸਦਾ ਅਪਰਾਧ
 ਖਿਮਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ
 ਕਰੇਗਾ (ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ) ਹਾਂ ਜੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ
 ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਰ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਹਾਲ ਵਰਨਨ
 ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਲ ਭੂਤਨਾਥ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਦਿਨਾਂ
 ਵਿਚ ਵਯਾ ਰਾਮ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਘਰੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਓਹਨਾਂ
 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਏਹੋ 'ਨਾਗਰ' ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਵਾ
 ਬਣਕੇ ਬਠੀ ਹੋਈ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸਤਗਾਨਾਸ ਕਰ ਰਹੀ
 ਸੀ, ਇਸਦੀ ਅਤੀਤ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਹਿਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ
 ਅਰ ਮਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕੁਛ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ
 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਭੀ ਵਾਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ, ਏਹੋ ਹਾਲ ਮਨੋਰਮਾਂ
 ਦਾ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਉਸਤੋਂ ਵਧੀਕ ਰੁਪੈ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਇਹ
 ਨਾਗਰ ਵਰਗੀ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਂ ਚਲਾਕ ਵਧੀਕ ਸੀ
 ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਭੂਤਨਾਥ ਅਤੇ ਵਯਾਰਾਮ ਭੀ ਨਾਗਰ ਦੇ
 ਧੌਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਯਾਰੀ ਦਾ ਘਮੰਡ
 ਸੀ ਤੇ ਨਾਗਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਲਾਕੀ ਦਾ। ਭੂਤਨਾਥ ਨਾਗਰ ਦਾ
 ਮਨ ਚੁਬਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਗਰ ਇਸਦੀ ਤੇ ਵਯਾਰਾਮ

ਦੀ ਵੇਲਤ ਆਪਣੇ ਖਜਾਨੇ ਲੈ ਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡਿਆ, ਅਰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਪੈਂਡਾ ਮੁਕਾਉਂਦਾ ਹੋਯਾ ਨਾਗਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ, ਨਾਗਰ ਨੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਬੜੀ ਆਗਤ ਭਾਗਤ ਕੀਤੀ ਅਰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਅਚਾਨਕ ਏਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ।

ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਠੀਕ ੨ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਨਾ ਦਸਿਆ ਪਰ ਨਾਗਰ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਦਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਕਾਲਾ ਜਰੂਰ ਹੈ, ਇਸੇਤਰਾਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਚੋਰੀ ਵਿਚ ਨਾਗਰ ਦਾ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜਰੂਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਗਰ ਓਹਨਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਯ ਰਾਮ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਮਾਯਾ ਹੈ।

ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਸੰਦੇਹ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਓਸਨ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਡਾ ਬਣਾਏ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭ ਦਿਤੀ। ਜਿਉਂ ੨ ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਸਨ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਸੰਦੇਹ ਨਾਗਰ ਤੇ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਕਿ ਓਨੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਾਨਕ ਜੰਮਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਬਗੜੇ ਵਿਚ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡਾਲਨੀਆਂ ਵੇਸ਼ਵਾ ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜੋ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨਾਗਰ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਖੁਲੇ ਦਿਲ ਰੁਪਯਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਨਾਗਰ ਓਸੇ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਤਿਹਾਈ ਹੋਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇਹਾ

ਕਰਨ ਨਾਲ ਓਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਮਿਲਨ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਸੀ
 ਭਾਵੇਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਹਾਲ ਨਾਗਰ ਨੂੰ
 ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ, ਪਰ ਨਾਗਰ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋਗਿਆ
 ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਅਰ ਓਹ ਦਯਾ ਰਾਮ
 ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹੀ ਏਥੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਨਾਗਰ ਨੇ
 ਇਸਦਾ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀ ਅਰ
 ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਤੇ ਜਮਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸੀ। ਭੂਤਨਾਥ ਭੀ
 ਉਸਦੀ ਮਿਟੀ ਸੁੰਘਣਾ ੨ ਜਮਾਨੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾ ਅਰ ਇਕ ਮਕਾਨ
 ਭਾਂਜੇ ਲੈਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਇਸੇ ਢੂੰਡ ਭਾਲ ਵਿਚ ਵਰਹੇ ਬੀਤ ਗਏ ਪਰੰਤੂ ਦਯਾ
 ਰਾਮ ਦਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ
 ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਝੜੀ ਸਹਾਇਤਾ
 ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁਛ ਨਾ ਸੋਚਿਆ, ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ
 ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਓਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ
 ਤੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਜਗ੍ਰਾਹੀ ਤੇ ਜਮਾਨੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਾਲ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ
 ਕਿੱਸਾ ਹੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਮੈਂ
 ਭੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜੋਧ ਕਿ ਭੂਤ
 ਨਾਥ ਦ ਭਾਗ ਕੋਈ ਉਲਟਾ ਹੀ ਚੱਕਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ
 ਏਸੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮੋਹਨਤ ਦਾ ਕੋਈ ਫਲ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਇਕ
 ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਓਸਦੇ ਡੇਰੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭੂਤਨਾਥ
 ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬਦਲਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ:-ਸੁਣੋਂ ਦਲੀਪ ਸਾਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਤੇ ਨੇਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਹੀ ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਧੌਂਸਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੇ, ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ੨ ਪਤਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦਾ ਭੇਤ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਭੇਤੀ ਹੋ ਅਰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦਇਆ ਰਾਮ ਕਿਥੇ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਦੋਹੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਦੇਵੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਢੰਗ ਪੇਸ਼ ਆਵਾਂਗਾ ਅਰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਟੀ ਪਲੀਤ ਕਰਕੇ ਫੜਾਂਗਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਲੋਕ ਨਾਥ ਦੀ ਬਤੁਕੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਫ਼ੋਹ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਕੀ ਨਾ ਅਰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਸੀ ਮੈਂ ਬੈਠ ਉਸਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਦੁਸਰੇ ਦਿਨ (ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਵਲ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ ਸਭ ਸੁਣਾਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਅਰ ਹਾਦਿਕਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:—ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਕੇਹੜੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਮਲੂਮ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਅਜੇਹਾ ਅਯੋਗ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ, ਹੱਛਾ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ, ਭੂਤਨਾਥ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮੂਰਖਤਾ ਤੇ ਪਛਤਾਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਛੱਡਕੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਹੇ ਉਪਕਾਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੇਹੋ ਜਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਤਕ ਮੈਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਰਖਿਆ, ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ
ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸਾਗਿਰਦ ਨੇ ਆਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ
ਕਿ ਅੱਗੇ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਹਾਂ ਵਜੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ
ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ
ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸੀ ਹੈ ਅਰ ਓਸਨੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ
ਅੱਜ ਕੱਲ ਨਾਗਰ ਭੀ ਓਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ--(ਸਾਗਿਰਦ ਨੂੰ) ਓਹ ਆਪ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਿਉਂ
ਨਹੀਂ ਆਯਾ ?

ਸਾਗਿਰਦ--ਓਹ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ
ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪਿਆ ਪੁਛਣ ਤੇ ਓਸਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਕਿ
ਮੈਂ ਦਯਾ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਲਾਯਾ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਦ ਓਸਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਮੈਨੂੰ
ਓਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਏਹੋ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਫਰੀ ਖਲਰ
ਸੁਨਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਹੁਣ ਜਦ ਤੂੰ
ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਜ
ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਜਾਕੇ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ
ਆਦਮੀ ਲੈਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਓਥੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿਤੇ
ਅਜੇਹਾ ? ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਯਾਰਾਮ ਨੂੰ ਓਥੇ ਭੀ ਨਵਕੇ ਕਿਤੇ
ਹੋਰਥੇ ਪੁਚਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਭੀ ਨਾ ਲਗੇ, ਮੈਂ
ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਸਭ ਗਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਾਂਦਾ, ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਓਸ
ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਮਿਲਨ ਦਾ ਭੀ ਟਿਕਾਣਾ
ਦਸਿਆ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ--ਠੀਕ ਹੈ ਓਸਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਬਹੁਤ ਹੱਥ

ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪੁਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਗਿਰਦ--ਜੇ ਆਗਯਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੁਤਨਾਥ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ--ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਕੇ ਅਰਾਮ ਕਰ, ਤੈਨੂੰ ਘੰਟਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਖੈਂਡਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਦ ਮੈਂ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ, ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁਤਨਾਥ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਉਸਦੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਸਮਝਾਇਆ ਅਰਕਿਹਾਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਭੁਤਨਾਥ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਹਸਾਨ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਬਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪਈ ਅਰ ਕੁਛ ਚਿਹ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਉਸੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ "ਸ਼ੰਕੂ" ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਵੱਲ ਜੁਟ ਪਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਅਰ ਦਸੇ ਹੋਏ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਸ਼ੰਕੂ ਦੇ ਭਰਾ ਨੀ ਨਿਲੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਜੇ ਤਕ ਮਿਰਜ਼ਾ ਪੁਰ ਦੀ ਹੋਈ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਸਦੀ ਗੋਂਦ ਗੁੰਦਕੇ ਭੇਸ ਬਦਲਾਏ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ।

ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੋਹੇ ੨ ਐਥੇ ਕੰਮ

ਕੀਤੇ ਕਿਤਨੇ ਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸਹਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਕਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪ ਮਾਂ ਮਿੱਠੂ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮੀਂ ਏਯਾਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਅਨੱਧੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੀ ਏਯਾਰੀ ਰੁਝਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੋ ਏਤਨਾ ਹੀ ਦਸ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਪਤਾਂ ਬਲਕੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਅਰ ਕੇਵਲ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜਕੇ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਲੱਗਦੇ ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੋਹਨਤ ਤੇ ਭੂਤ ਨਾਥ ਨੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿਤਾ ਅਰ ਸਾਹੀ ਉਮਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਲੰਕ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾ ਲਿਆ।

ਕੈਦ ਦੀ ਵਿਪਤੀ ਕਰਕੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਰੋਗੀ ਹੋਏ ੨ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਭੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੁੱਕਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਕੋਲ ਲੈਜਾਣਾ ਚਿੰਤਤ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਅਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਆਰਾਮ ਕਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਸੇ ਗੁਪਤ ਥਾਂ ਤੇ ਲੱਗਦੇ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਟਿੱਕੇ ਹੋਏ ਸੀ ਅਰ ਨਰਮ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਲਿਟਾਕੇ ਬਲ ਫਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਦ ਏਹ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਦ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਬਲ ਪੁਛਾਂਗੇ।

ਦਯਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲਿਟਾਉਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਲਾਹਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਖ ਦਿਤੇ ਉਪਰੰਤ ਕੁਛ ਹਾਲ ਚਾਲ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁਛਣ ਲਈ "ਰਾਜ ਸਿੰਘ" ਨੂੰ ਹੋਲ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਅਰ ਮੁਸਕਾਂ

ਬੇਹਲਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਫ਼
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਸਾਡਾ ਕੁਛ
ਵਿਗਾੜ ਸਕੇਗਾ ।

ਜਿਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ
ਉਜਾੜ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸੀ, ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਮਕਾਨ ਦੀ
ਤੀਸਰੀ ਛੱਤ ਤੇ ਬੈਠ ਹੋਏ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਇਕ ਦੀਵਾ ਜਗ
ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਦਯਾ ਰਾਮ
ਦਾ ਪਲੰਘ ਅਖਾੜੇ ਪਿਛੇ ਸੀਹੇਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹੈਥਾਨ ਹੋਕੇ ਸਾਡੇ ਵਲ
ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਖੜਾਕ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਭੂਤਨਾਥ ਆ ਗਏ
ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਦਿਸਿਆ ਅਰ ਆਉਂਦਾ
ਹੀ ਬੋਲਿਆ:—ਕਿਉਂ ਉਏ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਖੇਡੇ ! ਛਕੜ ਮੇਰੀ ਗਲ
ਠੱਕ ਹੋਈ ਨਾ, ਤੂੰਹੀ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ
ਵੈਰ ਕਮਾਯਾ ਪਰ ਲੈ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਢਲ ਭੋਗ, ਇਹ
ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਖੰਜਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ
ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕਿਆ, ਮੈਂ ਭੀ ਉਠ ਖਲੋਤਾ
ਤੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ
ਇਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ
ਫਟੜ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ,
ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਥੀ ਭੀ ਘਾਇਲ ਹੋ ਗਏ, ਦਇਆ ਰਾਮ ਮੰਜੀ ਤੇ
ਪਿਆਰ ਇਹ ਸਭ ਗੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਬੜਾ ਰੋਧ ਚੜ੍ਹ
ਆਇਆ ਅਰ ਜੋੜ ਨਾਲ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਜਾ ਖਲੋਤਾ ਕੁਛ ਬੋਲਣ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣਾ
ਖੰਜਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਖੋਭ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ
ਤੁਰਤ ਡਿਗ ਪਿਆ ।

ਰੋਬਾ ਕਾਂਡ

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਭੂਤਨਾਥ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਲਗਾ ਹੈ ਦਯਾਰਾਮ ਦੇ ਡਿਸ਼ਾਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹਾਇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਓ ਦੁਸ਼ਟ ਤੂੰ ਦਇਆਰਾਮ ਜੀਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਔਖ ਨਾਲ ਢੰਡਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਹੋਥ ਉਭਰ ਗਈ ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕੀ ਸੋਚਕੇ ਨੱਸ ਗਏ ਪਰ ਭੂਤਨਾਥ ਬੜਾ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ ਦਯਾਰਾਮ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠਕੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਦਇਆਰਾਮ ਨੇ ਫੇਬੜਦਾ ਸ਼ਾਸ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ। ਭੂਤਨਾਥ ਦਇਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਜਰੀ ਪਾਕੇ ਬੜਾ ਚਿਰ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਤਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਆਗਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਉਸਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਹੋਗਏ, ਅਰ ਸਾਡਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋਸਲਾ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਈ ਨੱਸ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਬੜੇ ਔਖ ਨਾਲ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕਿਹਾ 'ਤੂੰ ਰੋਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਸ਼ਹਾਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨਖਰੇ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੁੰਝੀਆਂ ਅਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਕੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ?

ਮੈਂ ਬੋਲਿਆ 'ਕੀ ਤੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀ

ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ॥

ਭੂਤ—ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦਯਾ ਰਾਮ ਜੀ ਹਨ ਏਥਲੇ ਤਕ ਮੇਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਲਿਸਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖਕੇ ਮੈਂ ਕਿਸਤੋਰਾਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਸੀ ?

ਮੈਂ—ਹਾਂ ਜੀ ਤੂੰ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਅੰਨਾ ਸੀ । ਹੱਛਾ ਇਸਦਾ ਨਿਝੇੜਾ ਤਾਂ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਜਰੂਰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਭੂਤ—(ਮੂੰਹ ਪੁੰਝਕੇ) ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਲੜਦਾ ਸੀ ਜਦ ਓਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁਕਾ ਸੀ ਕਿ ਦਯਾ ਰਾਮ ਤੇਰੇ ਛੇਤ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਲਿਆ, ਪਰ ਛੇਕ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਅਰ ਓਹ ਇਸ ਤਰਾਂ ਥੋੜੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਇਸਦਾ ਦੋਸ਼ ਭੀ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਿਰ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ—ਹੱਛਾ ਜੇ ਤੈਥੋਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੇ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਥੱਪ ਦੇਵੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਾਈ ਆਪ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰਖ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਛ ਮੋਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਹ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਰਿਆਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਦੀ ਇਛਾ ਹੀ ਸੀ, ਸਮਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ

ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆ ਦੋਵੀਂ ਜਿਸਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਵੇਰੀ
ਹੋ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਵਿਆਂ ਹੀ ਭੂਤਨਾਥ ਰੁਪ ਹੋਗਿਆ ਅਰ
ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਪਾਕੇ ਕੁਛ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਿਆ । ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਦੇ ਪਿਛੋਂ
ਹਾਉਕਾ ਭਰਕੇ ਬੋਲਿਆ ਬੇਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਨਾਗਰ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ
ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੰਜਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਪਰ ਕੁਛ
ਕਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਰਬਾਤ ਆਤਮ ਘਾਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ।
ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਜਾਨ ਪਯਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭੂਤਨਾਥ
ਬਹਾਦਰ ਤਾਂ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ
ਜਾਨ ਅਤਿ ਪਯਾਰੀ ਹੋਗਈ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੀ
ਜਾਨ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਿਆ ਕੁਛ ਚਿਰ ਸੋਚਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ
ਫੇਰ ਕਿਹਾ:—ਇਸਵੇਲ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੁਹੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਮਰਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇਹਾ
ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਮੈਂ ਜਿਸਦਾ ਲੂਣ
ਖਾ ਕਾਹਾਂ ਅਰ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਭੀ ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ
ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਵੇਰੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ
ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ-
ਚਿੰਤ ਕਰਾਂਗਾ, ਸੋ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਰ ਇਹ ਬਿਨੈ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਰ ਜੀਉਂਦਾ
ਰਹਿਣ ਦੇਵੋ ।

ਮੈਂ—ਦੋਸਾਲ ਕੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ
ਨਾ ਜਦ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਾਂਗਾ

ਜਿਆ ਹੋਏ ਇਸਦਾ ਖੋਟਾ ਫਲ ਤੇਨੂੰ ਆਪੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੂਤਨਾਥ ਨੇ ਵਿਚਾਰੇ ਦਯਾਰਾਮ
ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਹੈ।

ਕੂਤ-ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਨੂੰ ਫਰੋ ਮੈਂ
ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਦਯਾਰਾਮ ਨੂੰ ਕੂਤਨਾਥ ਨੇ
ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ-ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਲੁਕਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?

ਕੂਤ-ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਲ ਕੀ ਕੂਤਨਾਥ ਹੌਲੀ ੨ ਗਲਾਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਯਾ ਮੇਰੇ
ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਅਰ ਆਖਣ ਲਗਾ ਕਿ ਜਿਸਤਰਾਂ ਹੋ ਸਕੇ
ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਲਵੋ ਸਗੋਂ ਏਹੋ ਨਹੀਂ ਇਸਨੇ ਹੋਰ ਭੀ ਬਹੁਤ
ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲਾਚਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਲਾਲਚਨਾਲ
ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਭੇਤ
ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਰਖਣ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ
ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਅਰ ਕੂਤਨਾਥ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ
ਫੜ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਕੂਤਨਾਥ ਨੇ
ਓਨਾਂ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ।

ਇਤਨਾ ਹਾਲ ਕਹਿਕੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਕੁਛ ਚਿਰ ਲਈ
ਰੁਕ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਓਸਨੇ ਇਸ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਕੂਤਨਾਥ ਵਲ
ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਜੇ ਓਹ ਕੁਛ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪਰ
ਕੂਤਨਾਥ ਤਾਂ ਹਾਉਕੇ ਭਰਕੇ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੜੀ ਔਖਜਾਈ ਨਾਲ
ਕੂਤਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਰ ਦੁਪਟੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ
ਪੱਥਰੇ ਥਿਹਾ:-ਠੀਕ ਹੈ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਕੁਛ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ

ਹੈ ਸਭ ਸੱਚ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੌਂਹ ਖਾਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣ
 ਭੁੱਖਕੇ ਦਯਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ, ਓਥੇ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੜਾ
 ਬੈਠੇ ਵੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੰਜੀ ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ
 ਵੇਖਕੇ ਭੀ ਮੈਂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ
 ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਦਲੀਪਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਦੇਹ ਮੈਨੂੰ
 ਏਥੋਂ ਤਕ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦਿਆ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਮੇਰਾ ਮਨ
 ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਯਾ ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ
 ਏਸੇ ਨੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਏਥੇ ਲਿਆਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ
 ਨਾਗਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਹੋਯਾ ਸੀ ਓਸੇ ਦੁਸ਼ਟਾ ਨਾਗਰ ਦੀਆਂ ਜਾਣੂ
 ਭਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾ
 ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਬਖੇੜੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਧਰਤੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਹੀ ਹੈ, ਸੋ
 ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਮੈਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ
 ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦਲੀਪਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਹੀਂ
 ਕਹੀ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਲਕ ਉਣ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾਕੇ ਭੀ
 ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਕਾ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ ਇਸ ਨੇ ਰਿਹਾ ਕਿ
 ਤੂੰ ਕਾਗਤ ਤੇ ਲਿਖਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦੇ ਮੈਂ ਇਹ ਭੇਤ ਲਕ ਉਣ ਦੀ
 ਸੌਂਹ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਲਾਚਾਰ ਹੋਕੇ ਮੈਨੂੰ ਏਹੋ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਰ
 ਮੈਂ ਓਹ ਚਿਠੀ ਲਿਖਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਇਸਦੇ ਹੱਥ ਫੌਸ ਗਿਆ।

ਦਲੀਪ-ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਅਜੇਹਾ ਨ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਬੌੜੇ ਹੀ
 ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਭੂਤਨਾਥ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸੀ ਬਣਾਕੇ ਆਪ ਸਭਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ
 ਹੁਣ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸਤੋਂ ਅਗਲਾ ਹਾਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਚ ਕਛ
 ਹਾਲ ਤਾਂ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਭੂਤ ਨਾਥ ਦੇ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਮਨੁੱਖ
 ਹੋਯਾ ਹੈ !

“ਜੇ ਭਗਿਓ ਦਲੀਪਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੇਰ ਬਟਿਲਾ

ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ:—ਜੇਹਾ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਹੈ ਬਹੁਤਮੰਨਤਾਂ ਭਰਲ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਲਾਭਾਰ ਹੋਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਪਤ੍ਰ ਲਿਖਾਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਕਰਤੂਤ ਲੁਕਾਈ ਰਖਣ ਦਾ ਬਚਨ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਮੈਂ ਚਲੀ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਦਯਾ ਰਾਮ ਦਾ ਲੋਥ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ।

ਉਥੋਂ ਤੁਰਕੇ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਵੱਲ ਗਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦਿਆ ਰਾਮ ਦਾ ਸੱਚਾ ਹਾਲ ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਛਕੜ ਮਨ ਨੇ ਏਹੋ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਭੂਤਨਾਥ ਨਾਲ ਪੁਣ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਤੋਂ ਭੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲੁਕਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦਯਾ ਰਾਮ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਲੁਕਾਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਆਪਣੇ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਉਹ ਠੀਕ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਦਯਾ ਰਾਮ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਯਾ ਰਾਮ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਛੋਕ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਛੁਡਾ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਤੁੱਬਕ ਕੇ) ਹੈਂ ਦਯਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਾਰੇ ਗਏ !

ਮੈਂ—ਜੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖਬਰ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਭੀ ਲੱਗ ਚੁਕੀ ਸੀ ਮੇਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੂਤਨਾਥ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਿਥੇ ਉਹ ਦਯਾ ਰਾਮ ਕੰਦ ਸੀ ਪੁੱਛ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ

ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਸੀ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ
 ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਸੁਟਿਆ, ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ
 ਓਹ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ
 ਭੀ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਰਥਾਤ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਇਆ
 ਰਾਮ ਦੀ ਲੋਥ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਵੇਖਿਆ, ਪੁਛਣ ਤੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ
 ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ, ਸ਼ੋਕ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਭੀ ਚਲੇ ਆਏ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹਾਂ ! ਸ਼ੋਕ !! ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜਾ ਯਾ, ਪਰ
 ਹਛਾ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ !!!

ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਓਹ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ
 ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ ਤੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਭੀ ਏਹੋ ਗੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
 ਆਖਕੇ ਆਪਣਾ ਪਾਪ ਲੁਕਾਇਆ।

ਏਤਨੀ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਰੁਪ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ
 ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਸਨੂੰ ਪੁਛਿਆ:- ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਭਲਾ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ
 ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨਾ ਲਿਆ ਪਰ ਕੀ ਸ਼ੰਕੂ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ
 ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ
 ਤੋਂ ਲੁਕਾਈ ਰਖਿਆ ? ਅਰ ਕਿਉਂ ?

ਦਲੀਪ-(ਹਉਕਾ ਭਰਕੇ) ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੇ ਰੁਪਯਾ ਬੜੀ ਚੀਜ਼
 ਹੈ ਬਸ ਏਹੋ ਸਮਝ ਲਵੋ ਹੋਰ ਕੀ ਵਸਾਂ।

ਤੇਜ-ਠੀਕ ਹੈ, ਹਛਾ ਵੇਰ ਕੀ ਹੋਯਾ, ਬਸ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ
 ਏਹੋ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਭੀ ?

ਦਲੀਪ-ਜੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਕਥਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮੁਕੀ
 ਬਹੁਤ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਭੂਤਨਾਥ ਪਾਸੋਂ ਇਕ
 ਹੋਰ ਪਾਪ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਰੰਜ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਇਸਤੋਂ ਵਧੀਕ

ਤੇਜ-ਓਹ ਕੀ ?

ਦਲੀਪ-ਓਹ ਭੀ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਸੁਣੋ:-ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੇ ਭੀ ਗਏ, ਮੈਂ ਕੁਛ ਚਿਰ ਭੂਤਨਾਥ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚਿੰਤ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਮਲੁਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੂ ਹੋਯਾਰ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਚਾਤ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਦਾ ਢੋਗ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, (ਭੂਤਨਾਥ ਵਲ ਦਖਕੇ) ਭੂਤਨਾਥ ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਓਹ ਹਾਲ ਦਸਾਂਗਾ ਜਿਸਦੀ ਓਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜੈਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਫੜਕੇ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਪਹਾੜੀ ਜਗਾਤ ਲੇਗਿਆ ਸੀ* ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਪਰ.....

ਭੂਤਨਾਥ-(ਗੱਲ ਟੁਕਕੇ) ਭਲਾ ਮੈਂ ਕਿਸਤਰਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਾਂ ਅਜੇਹੇ ਭਯਾਨਕ ਵਰਤਾਓ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਚ ਮੁਚ ਓਹੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੇ ਹੋ ?

ਦਲੀਪ-ਹਾਂ ਮੈਂ ਸੁਰਤ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ ।

ਭੂਤ-ਪਰ ਉਸਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਖਰਾ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਓਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮੁਖਤਾ ਤੇ ਸੋਦਾਈ ਪੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਓਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਮ ਨਹੀਂ ।

ਦਲੀਪ-ਨਹੀਂ, ਉਸਦਾ ਦਸਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕੀ
ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਮਲਾ ਦੀ ਮਾਂ
ਅਰਥਾਤ ਤੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਇਥੇ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਭੂਤ-ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਹਾਇ ! ਮੈਂ ਕੇਹਾ ਅਭਾਗਾ ਹਾਂ ਜੋ
ਇਤਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ.....

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੱਛਾ ਜਾਣ ਦੇਵੋ, ਭੂਤਨਾਥ ! ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ
ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਕਛ ਲੂਣ ਮਿਠਰ ਲਾਕੇ
ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਅਰ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇਂਦਾ
ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਸੰਦੂਕੜੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਉਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਕੱਢੀ ਜਿਸਦੀ
ਸੂਰਤ ਵੇਖਦਿਆਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਕੰਬਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸੰਦੂਕੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਕੰਬ
ਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ
ਕਿਹਾ:-ਹਾਂ ਹਾਂ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਸੰਦੂਕੜੀ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ
ਕਰ ਦੇਵੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਅਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਲੈਣ
ਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਹੋਣ
ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਮੈਂ ਇਸੇਵੇਲੇ ਇਹ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹਾਂ
ਕਿਉਂਕਿ “ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ
ਕਿ ਇਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬੰਦ ਤੈਨੂੰ ਦਵਾ ਦੇਵਾਂਗੇ” ਸੋ ਦੇਵੀ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਬੂਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਹ ਕਹਿਕੇ
ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

ਦੇਵੀ-(ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ

ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਜੇ ਏਹੋ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਸ਼ੁਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ।

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਵੀ ਸਿੰਘ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਅਰ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਅਗੋਂ ਸੰਦੂਕੜੀ ਚੁਕਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ, ਲੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅਰ ਤੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ।

ਭੂਤ—(ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਕੇ) ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜੀਉਂ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਤਜ—ਭੂਤਨਾਥ ! ਤੂੰ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖ ਕਿ ਇਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਖੋਲੀ ਗਈ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਖੁਲ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਖਲੂ ਜਾਂਦੀ।

ਭੂਤ—(ਸੰਦੂਕੜੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਕੇ) ਸੀ ਹਾਂ ਸੱਚਮੁਚ ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਖਲੀ। ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਏਸਨੂੰ ਫੈਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਮੇਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਭਰੇ ਭੇਤਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਭੇਤ ਖੁਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਪਰੰਤੂ ਇਸਨੂੰ ਬੰਦ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਧੰਨਜਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂ ਪਿਆ! ਜੀਉਂ ਪਿਆ!! ਜੀਉਂ ਪਿਆ!!! ਹੁਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਿਥਯਾ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਦਸ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੁਛ ਮੈਂ

(੨੮)
ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਹਾਂਗਾ ਸਭ ਸੱਚ ਕਹਾਂਗਾ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਓਹ ਮੰਦੂਕੜੀ ਆ ਏ ਬੋਲੀ
ਵਿਚ ਰਖ ਲਈ ਤੇ ਫੇਰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆਖਿਆ
ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹਲ ਸੱਚ ਸੱਚ
ਵਸਾਂਗਾ ਪਰੰਤੂ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਦੁਖ ਨਾਲ
ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਭ ਅਪਰਾਧ ਖਿਸਾਂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਤੇਰੀ ਜੀਵਤੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ
ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਈ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਪਿਆਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ
ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੋਹਲਤ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਇਤਨੇ ਦਿਨਾਂ
ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪੁਰਾਤਨ ਦੇਰੂਪ ਵਿਚ
ਲਿਖਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਓਸਨੂੰ ਸੁਣਕੇ
ਯਾਦਗਾਰ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ
ਦੇਣਗੇ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਰ ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਲਕੇ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛ ਲਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦੇ
ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੀ ਨਿਰ ਅਪਰਾਧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ
ਓਹ ਲੋਕ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚੋਂ
ਫੁਟਕੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਸਮਝਦਾ
ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਮੇਰੇ ਅਪਰਾਧ
ਖਿਸਾਂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਤੇ ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲ
ਸਿੰਘ, ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਅਰ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ,
ਪਰ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਲੂਮ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ

ਜਾਵੇਗੀ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਇਤਨੇ ਚਿਰ
ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਭੀ ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਰਾਜਾ
ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ।
ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਦਖਕੇ ਪੁਛਿਆ
ਕਿਉਂ ਜੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂਨਹੀਂ ?

ਦਲੀਪ—(ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ) ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭਾ ਭੂਤਨਾਥ ਨਾਲ ਕੋਈ
ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਨਾਂ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਹੀ
ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ
ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਵਿਥਯਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਰ
ਮੈਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੀ ਰਾਖ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਬੇਸ਼ਕ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਲ ਭੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੀ
ਹੋਵੇਗਾ, ਅਰ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ
ਹੋ ਸਕਿਯਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਹਾਲ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।
ਪਰ ਸੁਣੋਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ! ਭਾਵੇਂ ਭੂਤਨਾਥ ਪਾਸੋਂ ੧੩ਵੀਆਂ ੨
ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਭੂਤਨਾਥ ਤੁਹਾਡਾ ਅਪਰਾਧੀ
ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੁਛ ਵਰਤਾਓ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਉਸਦੇ ਅਸੀਂ ਹਸਾਨਵੰਦ ਹਾਂ ਅਰ ਓਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਿਤ
ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਨਿਰਸੰਦੇਹ !

ਗੋਪਾਲ—ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਹਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਪਏ ਹਾਂ ।

ਦਲੀਪ—ਮੈਂ ਭੀ ਏਹੋ ਸ-ਬਦਾ ਹਾਂ ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਜੋ ਜੋ
ਅਦਭੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਓਹ ਸਭ ਅਸੀਂ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ

ਚੁਕੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾਂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਰ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਕਿ “ਹੁਣ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਵੈਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ”।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ-ਠੀਕ ਹੈ ਯੈਸਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਸੋਚਕੇ ਅਰ ਇਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਇਸਦੇ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾਂ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਪਣਾ ਦੋਸ਼ਾਜ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਭੇ ਭੀ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖੋਗੇ ਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁਲ ਜਾਵੋਗੇ।

ਦਲੀਪ-ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ (ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਨੂੰ) ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਅਸੀਂ ਏਹੋ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਾਥੀ-ਮੇਰੀ ਭੀ ਏਹੋ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਹੈ ਅਰ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਮਤਮਾਂ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੇਰੇ ਮਨੋਂ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਕੱਢਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰ ਦੇਵੇ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ! ਸ਼ਾਬਾਸ਼ !!

ਅਰਜਨ-ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਓਹ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਣ ਹੀ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੌਂਹ ਖਾਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਭੂਤਨਾਥ ਨਾਲ ਵੈਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਪਾਪੀ ਸਮਝਾਵਾਂ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਅਰਜਨ ਨਿੰਘ ਨੇ ਓਹ ਮੂਰਤ ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ ਪਾਤ੍ਰ ਸਟੀ ਅਰ ਟੋਟੇ ੨ ਕਰਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਅਗੇ

ਸੁਟ ਦਿਤੀ ਅਰ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜੇ ਆਗਯਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਕੇ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਇਹੋ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਆਪ ਆਖਣ ਲਗੇ ਸੀ ।

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ (ਦੇਵੇਂ) ਅਰਜਨ ਤੇ ਭੂਤਨਾਥ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਕੇ ਮਿਲੇ ਅਰ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੋ ਕਾਂ ਬੈਠ ਗਏ ।

ਭੂਤਨਾਥ—(ਦੂਸਰੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਅਰਜਨ ਵਲ ਦੇਖਕੇ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰੋ ਅਰ ਦਸੋ ਕਿ ਆਪ ਵਿਚੋਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਹੈ ? ਜਦ ਮੈਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ* ਤਦ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਪਹੁੰਚਕੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ ਸੀ ?

ਦੂਸਰਾ ਦਲੀਪ—(ਹੱਸਕੇ) ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਸੀ, ਮਿਯੋਗ ਨਾਲ ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਹੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬਣਕੇ ਬਾਹਰ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਰ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਲੈ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਅਜ ਕੇਵਲ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਬਣਕੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਆਯਾ ਹਾਂ ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗਿੱਲਾ ਤੌਲੀਆ ਕੱਢਕੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝ ਸੁਟਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਰੰਗ ਉਤਰ ਗਿਆ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਲਾਯਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਚੇਹਰਾ ਸਾਫ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਸੂਰਤ ਨੇ ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਰ ਓਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦੇ

ਪਾਸ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਕੀ ਆਪ ਹੀ ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਕਾਬਪੋਸ਼ ਬਣਕੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ “ਜੀ ਹਾਂ” ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਗਏ। ਉਪਰੰਤ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲਿਆ ਬੈਠਾਇਆ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਆਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਮਾਰ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਪੁਛਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਰੋਗੇ ਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਭਰਤ—ਜੀ ਹਾਂ ! ਆਗਯਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਬਿਨਜ ਕਰਾਂਗਾ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—(ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ) ਤਲਿਸਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਕੈਦੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਤਾਂ ਇਹੋ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਅਰ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਹਨ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਹਨ ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਸਦੇ ਗਏ, ਦਰੋਗੇ, ਮਾਯਾਰਾਣੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਥਲਾ ਸੁਣਨੀ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਦ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਉਹ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਛੁਟੀ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗਏ ਹਨ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਕ ਆ ਜਾਣਗੇ।

ਭੂਤ—(ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ)—ਜੇ ਆਗਯਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਕੁਛ ਪੁਛਾਂ?

†ਦੇਖੋ ਸੰਤਤ ਭਾਗ ੨੦ ਕਾਂਡ ੮ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਚੋਠੀ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਪੁਛੋਗੇ ਓਹ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਹਛਾ ਪੁਛੋ।

ਭੂਤ-ਕਮਲਾਦੀ ਮਾਂ ਆਪਨੂੰ ਕਿਥੇ ਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਮਿਲੀ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਇਹ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਜਦ ਓਹ ਆਪਣੀ ਵਿ. ਜਾ ਸੁਣਾਵੇਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਲੁਕੀ
ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।

ਭੂਤ-ਤੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਅਰ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ
ਹਾਲ ਕਦੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਓਹ ਭੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ
ਭੂਤਨਾਥ ! ਤੂੰ ਤੇ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਵੇਂ ਨਕਾਬ ਪੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ
ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾ ਮੁਲ ਲੈ ਲਈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨ
ਕਰਦੇ ਅਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ
ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਥੀ ਸਨ,
ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਹੋਵੇਗੀ
ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਲਹੂ ਸੁਕਾ ਦੇਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਹੱਸ ਪਿਆ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ
ਹਾਸਾ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਤੇਜ-(ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ
ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਆਪਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਕਈ ਵਰਿਤ ਭੇਤ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਓਂ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ?

ਦੇਵੀ-ਜੀ ਹਾਂ ਸਭ ਮਲੂਮ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਭੈਰੋਂ
ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ
ਸਾਨੂੰ ਜਿਨਾ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਥੋੜਾ ਸੀ।

ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ ।

ਤੇਜ-(ਭੂਤਨਾਥਨੂੰ) ਭੂਤਨਾਥ ! ਅਜ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਨੇਕ ਤੇ ਸਤਿਵੇਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੋਈ ਹੋਈ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਅਰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿਤ ਤੋਂ ਗੰਮ ਸੀ ਅਰ ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਕਮਲਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਹੁਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਜਦ ਓਹ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣੇਗੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਭੂਤ -ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸੰਦੂਕੜੀ ਵੇਖਕੇ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਅਰ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਓਹ ਭੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਦੁਖਾਈ ਮਸ਼ਾਲਾ ਲੈਕੇ ਨ ਆਯਾ ਹੋਵੇ ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-(ਹੱਸਕੇ) ਭੂਤਨਾਥ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਨ ਪਾ ਜੋ ਹੋਣਾ ਸੀ ਸੋ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੱਕਾ ਮਾਰਾਜ ਦਾ ਏਯਾਰ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਮਜਲ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਦੁਖ ਦੇ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਭੀ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਗੇ । ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀ ਹੈ ਓਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰੇਗਾ ।

ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਕੁਛ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ ਅਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ:-ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਤੂੰ ਨਿਬੇੜਾ ਹੋਗਿਆ ਹੁਣ ਇਸ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦੇ । ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਪੁੱਤਗਯਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵਿਬਯਾ ਲਿਖਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰੇਗਾ । ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ

ਵਲੀਪਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕਮਲਾ ਦੀ ਮਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜੋ ਬਿਪਤਾ ਪਈਆਂ
ਹਨ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਣਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ
ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਅਰਾਮ
ਕਰਨਗੇ ਹੁਣ ਦਰਬਾਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਲੋਕ
ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕ ਦਿਲ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕ
ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ) ਜੋ ਆਗਿਆ।

ਦਰਬਾਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ
ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ, ਫੇਰ ਸਭ ਕੋਈ ਉਠਕੇ ਆਪੋ
ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਚਲੇ ਗਏ ਜੇਹਾ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ
ਹੋਯਾ ਸੀ, ਕਈ ਆਦਮੀ ਜੋ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ
ਬਗੀਚੇ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਂਡ

ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੈਹਰੀ ਯਾਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਲੰਗ ਤੇ ਲੇਟੇ
ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਾਨ ਢੱਬ ਰਹੇ ਹਨ, ਏਯਾਰਾਂ ਦੇ
ਸਿਰਤਾਜ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਲੰਗ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਬੈਠੇ
ਹੋਏ ਹੋਲੀ ੨ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਇਹ ਥਾਂ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ
ਰਮਣੀਕ ਹੈ ਏਥੋਂ ਤਾਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜੀਤ—ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਵੀ
ਵਰਤਾਓ ਭੀ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ
ਏਥੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਮੁੜਕ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਅਸਾਡੀ ਭੀ ਏਹੋ ਸਲਾਹ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਜੀਵਣੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਭੀ ਸੁਣ ਲਵਾਂਗੇ। ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਜੀਤ-ਜਰੂਰ, ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਵਾਹਾਲ ਓਥੇ ਹੀ ਸਨ ਲਵਾਂਗੇ, ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਓਹ ਭੀ ਏਥੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦੇਖ ਲੈਣ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਚੰ ੧ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਸੋ ਕਿ ਕਮਲਨੀ ਤੇ ਲਾਡਲੀ ਵਲੋਂ ਤਸਾਂ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ?

ਜੀਤ-ਓਨਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ ਆਪਦੀ ਸੰਮਤੀ ਹੈ ਓਹੋਸੇਰੀ ਸੰਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਓਨਾਂ ਦੇਹਾਂਦਾ ਵਿਆਹ ਭੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਇਹੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਨਾ ?

ਜੀਤ-ਜੀ ਹਾਂ ਪਰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਿਛੋਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਇਕ ਰਜੇ ਦੀ ਧੀ ਹੈ ਓਸੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਮਲਨੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਓਸੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਪਟਰਾਣੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਏਸੇਤਰਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕਮਲਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਇੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੀਤ-ਜੋ ਆਗਿਆ !

ਮਹਾਰਾਜ-ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹੋ ਪੱਕੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ

ਜੀਤ-ਜੀ ਹਾਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਏਹੋ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਰਗਾ ਜੈਪਾਲ ਆਦਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਤੇ ਹੀ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮਾਂ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹੋ ਉਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੁਤ ਕਰਨਗਾ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਨਿਰਸੰਦੇਹ ! ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ੨ ਵਿਘਨ ਪਾਏ ਹਨ ਜੋ ਉਨਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਜਲਸਾ ਭੀ ਵਿਖਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਰਓਹਆਪਣੀ ਅੱਖਵੇਖਲੈਣਕਿ-ਜਿਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਓਹ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਓਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ੨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ ਸ਼ੌਕ ! ਕਿ ਮਯਾਰਾਣੀ ਅਤੇ ਮਾਧਵੀ ਜਮਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹ ਭੀ ਦੱਖ ਘੋਂਦੀਆਂ ਕਿ.....

ਜੀਤ-ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜ-ਹੱਛਾ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸੋਚਣੀ ਚਾਹੀਏ।

ਜੀਤ-ਆਰਾਜ ?

ਮਹਾਰਾਜ-ਭੂਤਨਾਥ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਆਪਣੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਸੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਲੈਣ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਓਥੇ ਚੱਲਕੇ ਸੁਣਾਂਗੇ।

ਜੀਤ-ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ਕਹਿਕੇ ਉਠਕੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਤੀਸਰਾ ਕਾਂਡ

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਸੁਰਗ ਵਰਗੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ
 ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਟਕੇ ਕੁਛ ਦੂਰ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਜਾਮਨੂੰ ਦਾ ਬੂਟਾ
 ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਚੌਹों ਪਾਸੀਂ ਵੇਲਾਂ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਇਕ ਸੰਘਣੀ ਝਾੜੀ ਜਾਂ
 ਗੁਫਾ ਵਾਂਗ ਬਣਾਇਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ਪਾਸ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ ਵਗ
 ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਲੁਕਕੇ
 ਬੈਠਕੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖ ਲੈਣ ਪਰ
 ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖੇ, ਵਿਸ਼ਵੇਲੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੂਤਨਾਥ
 ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੂੰ ਬੈਠੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੱਲਾਂ
 ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਦੋਹਾਂ
 ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ
 ਉਲਾਂਭਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਚਿਹ
 ਉਗਲਛਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਪਾਠਕ ਜੀ ਆਰਿ ਅਸੀਂ ਕੱਠੇ ਹੋਏ
 ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਏ।

ਭੂਤ—*ਸ਼ਾਂਤਾ ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਹੋਯਾ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਕਿਉਂ ? ਜੋ ਚੀਜ਼ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਵੱਸ ਗੁਵਾ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਮਿਲਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਜਾਣ
 ਬੁਝਕੇ ਸੁਟੀ ਜਾਵੇ ਉਸਦੇ ਮਿਲਨ ਤੇ ਕਾਰਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ?

ਭੂਤ—ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਦਾ ਟੋਟਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ
 ਅਰ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਰੱਦੀ ਸਮਝਕੇ ਸੁਟ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕੁਛ ਚਿਹ ਪਿਛੋਂ
 ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਪੱਥਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੀਰ

*ਕਮਲਾ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਂਤਾ ਹੈ।

ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਸੁਟ ਦੇਣ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ
ਫੇਰ ਮਿਲ ਪੈਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਜੇ ਓਹ ਆਦਮੀ ਨਿਸ਼ਨ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਸਮਝਕੇ
ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਓਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ ਸੀ
ਉਸਦੀ ਖੋਜ ਕਰੇ, ਜਾਂ ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਫਲਾਣੀ ਥਾਂ
ਸੁਟਿਆ ਸੀ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਜਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸਦੇ ਵਲ ਦੌੜੇ
ਭਾਂ ਜਰੂਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੁਟ ਦੇਣ ਦਾ ਦੁਖ
ਹੋਯਾ ਹੈ ਅਰ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਜਰੂਰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।
ਜੇਵੇਂ ਨਹੀਂ।

ਭੂਤ—ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਓਹ ਆਦਮੀ ਉਸ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ
ਪੱਥਰ ਸਮਝਕੇ ਸੁਟਿਆ ਸੀ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਤਦ ਹੀ
ਜਾਵੇਗਾ ਜਦ ਆਪਣਾ ਜਾਣਾ ਸਾਰਥਕ ਸਮਝੇਗਾ, ਪਰ ਜਦ
ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਓਥੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀਰੇ ਦੇ
ਜ਼ਾਲ ਤੂੰ ਭੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ
ਤਾਂ ਓਹ ਉਸਨੂੰ ਲੱਭਣ ਕਿਉਂ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਅਜੇਹੀ ਦੁਸ਼ਾ ਵਿਚ ਓਹ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਅਜੇਹਾ
ਸਮਝੇਗਾ ਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਹੇ ?

ਭੂਤ—ਹਾਂ ਅਜੇਹੀ ਦੁਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਲਾਂਭਾ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਓਹ
ਆਪਣੇ ਕੰਝਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹਸਤੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੀਰੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ
ਸਕਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਧਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਾਂ ਕਰਦਾ ਦਿਸੇ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਠੀਕ ਹੈ, ਜੇ ਓਹ ਹੀਰਾ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਕਿ ਉਸਦਾ
ਮਾਲਕ ਵਿਗਾੜੀ ਹੋਈ ਦੁਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਮਾਲਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ
ਨੂੰ ਫਾੜੀ ਨਾਲ ਲਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਓਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ
ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਉਸ ਹੀਰੇ

ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਪੱਥਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਸੋਚਦਾ ਜੋ ਉਹ ਹੀਰਾ ਹੱਥ ਪੱਥਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ
ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਮਿੱਟੀ ਛਾਣਦਾ ਵਿਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ
ਮਾਲਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਅਰ ਜਾਣਦਾ
ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਪੱਥਰ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਹੁਣ ਹੀਰਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋ ਕੁਲੀਆਂ ਲੰਬਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਛੋਟੀਆਂ
ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਭੂਤ-ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਦਬਧ ਭੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਹੇਨਹਾਰ ਭੀ
ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਇਹ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਣਾ
ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਨਿਰਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਬਖਸ਼
ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਦਯੋਗ ਵਰਗੇ ਅਮਲਕ ਪਦਾਰਥ
ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਹੋਛਾ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਭੀ ਇਹ ਇੱਛਾ
ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੀ
ਜਾਵਾਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਟੁਫ ਕਹਿਣ ਦੇ
ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੱਤੀ ਤੇ ਪੱਥਰ ਵਖਰੇ ਮਟ
ਦਾ ਉਕਾਲ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਸੀ ।

ਭੂਤਨਾਥ-ਮੈਂ ਅਪਰਧੀ ਹਾਂ ਅਰ ਏਸ਼ਕ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ
ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਭੀ ਤਾਂ ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨਾਲ ਤੂੰ ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਮਿਲ ਪਵੇਂਗੀ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਜੇ ਏਹੋ ਆਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਰਗਵਾਸ
ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਮੈਂ ਦੁਖਜਾਣੀ ਦੇ ਰੰਨਾਂ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਪੁਚਾਨ ਦਾ
ਯਤਨ ਕਰਾਂ ? ਅਤੇ.....

ਭੂਤ-ਸਭ ਸਭ ਸਭ ! ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੋ ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ

ਗਲਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ
ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਸੁਣਾ ਕੇ ਭੁਭੁਕਾ ਨਾ ਬਣਾ ਅਰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਏਤਨਾ ਚਿਰ
ਕਿਸ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕਮਲਾ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਗਈ ਜੋ ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ ਮੋਈ ਹੋਈ
ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੇ ਨਕਾਬ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਭਾਵੇਂ
ਉਹ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਲਿੱਸੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ
ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਲਹੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ
ਖੁਸ਼ੀ ਨੇ ਵੇਰ ਉਸਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਕੁਛ ਰੋਣਕ ਲੈ ਆਈ ਸੀ ਜਿਸ
ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤੇ ਕੁਸ਼ੋਹਲੀ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ
ਸਕਦੀ ਸੀ, ਹਜ਼ਾਰ ਗਈ ਗੁਜਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਰਾਮਦੇਈ
(ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਦੁਸਰੀ ਵਹੁਟੀ) ਪਾਸੋਂ ਚੰਗੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਅਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੂਤਨਾਥ ਭੀ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ
ਸੀ। ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਰੂਆਂ
ਨਾਲ ਭੁਭੁਕਾ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਥਕੇ ਲੰਮਾ ਹਾਉਕਾ
ਭੁਤਕੇ ਕਿਹਾ:--ਮੈਂ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕਦੀ ਨਾ ਨੌਸਵੀ
ਜੇ ਮਾਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਖ ਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦੀ ਪਰ
ਸ਼ੌਕ ਕਿ ਆਪਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰ
ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪਦੇ ਵਰੋਆਂ (ਅਰਥਾਤ ਆਪ) ਦਾ ਵਹਾਣਾ ਰੋ
ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਪਰ
ਮੈਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਵੇਰ ਭੀ ਮੈਂ ਇਸੇ ਰਾਮ ਵਿਚ
ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵਧਦੀ ਹੀ ਰਾਈ, ਉਦੋਂ ਹੀ
ਮੇਰੀ ਮਾਸੀ ਦੀ ਧੀ ਭੈਣ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ

ਆਦੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਹਾਲ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਸਭ ਦੱਸੀ ਅਰ
ਇਹ ਭੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸਤਰਾਂ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ
ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਮੋਢੀ ਹੋਯਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸਤਰਾਂ ਤੂੰ ਭੀ
ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੁਕਾਕਮਰ ਗਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਜੇ ਅਤੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਢੂੰਢ ਸਕਾਂਗੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ
ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੁਥਰੀ ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ
ਉਥੋਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਓਥੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆਰਾਮ ਅਤੇ
ਜਾਵਗਾਫ਼ੇਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਟੈਂਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤੇ
ਵਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਆਰਜ਼ਾ ਲੈ ਲਈ। ਮੈਂ ਦੇ ਤਿੰਨ
ਦਿਨ ਤਕ ਆਪਣੀ ਧੀ ਕਮਲਾ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਫੇਰ
ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕਛੜ ਵਾਲੇ ਮੰਡੇ ਨੂੰ
ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਵਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਲੀ ਕ
ਮੈਨੂੰ ਆਰਾਮ ਹੋਗਿਆ। ਓਥੇ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਭਯਾਨਕ
ਹਨੇਰੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਵਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ।
ਪਰ ਹਾਇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਦੀ ਦਸ਼ਾ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ
ਅਰ ਆਪ ਨੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ
ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ ਘਾਤ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ੨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ ਅਰ
ਓਹ ਰੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਭੀ ਭੈੜਾ ਹਾਲ ਸੀ ਅਰ
ਓਹ ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ
ਬੋਲਿਆ:—“ਬੱਸ ਬੱਸ ਖਿਮਾਂ ਕਰੋ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦੇਵੋ”
ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ
ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ ਹੈਂ ! ਹੈਂ !!
ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਾਪ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋ ?

ਮੈਂ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨ ਓਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ
ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ
ਪਰੰਤੂ ਫੇਰ ਭੀ ਆਪਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।
ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਥਰੂ ਪੂੰਝੇ ਫੇਰ ਆਖਣ
ਲੱਗੀ:—“ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਮੈਂ ਫੇਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਪਰੰਤੂ
ਕੇਵਲ ਆਪਦੇ ਮਿਲਨ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਹਰਿਆ
ਕਰ ਦਿਤਾ ਓਹ ਆਸ਼ਾ ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਨੂੰ
ਮਿਲਕੇ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਵਾਂ। ਪਰੰਤੂ ਦੁਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ
ਨੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਦਾ ਵਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਆਪਨੇ ਭੀ
ਤਾਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਚੇੜਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ
ਸੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੰਤ ਨੂੰ ਓਹ ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ।

ਭੂਤ—(ਹਾਉਕਾ ਫ਼ਰਕ) ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਤੂੰ
ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ਚੁਕੀ ਹਾਂ
ਹੱਛਾ ਸੰਫੋਪ ਹੀ ਸੁਣੋ:—

“ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲੀਪ
ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੇਰਾ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਸੰਧ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ
ਸੁਣਕ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਮਲਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚਿੰਤਤਾ
ਹੋ ਗਈ। ਜਦ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਆਪ ਹੀ ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ
ਤਦ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਅਕੁਲ ਹੋਈ ਜੋ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਉਸਵਲੇ ਪਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮੈਂ, ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ
ਉਸਦਾ ਬੱਚਾ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸੀ। ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਪਥਰਾ ਨਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ

ਰਹਾਂਗੀ ਅਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋਸਕੇਗਾ ਦਲੀਪ ਸਾਹ ਨੂੰ ਢੰਡਣ ਦਾ
 ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੀ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਘਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
 ਅਰ ਕਿਤੇ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਲੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
 ਸਾਡਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ" । ਛੇਕੜ ਇਸੇਤਰਾਂ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਕੁਛ ਰਾਸ
 ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਲੈਕੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ ਅਰ ਕਾਂਸੀ ਜੀ ਪਹੁੰਚਕੇ
 ਇਕ ਹਨੇਰੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਭੈੜਾ ਜੇਹਾ ਮਕਾਨ ਲੈਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗ
 ਪਈਆਂ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਟੋਹ ਰਖਾਈਆਂ ਸੀ ਕਿ ਦਲੀਪ
 ਸਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਹ ਫੁਟਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਜਾਕੇ ਸਾਨੂੰ
 ਫੰਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਦੋਹੇ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਕੇ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਰਤ
 ਬਦਲਕੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅਰ ਏਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ,
 ਮੰਝਗ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਕਿਸੇਤਰਾਂ
 ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ
 ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਈਸ਼ਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਮੁਹਾਂਦ ਪੂਰੀ
 ਕੀਤੀ । ਜਦ ਮਾਧਵੀ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਸਾਕੇ ਲੱਗਈ ਅਰ
 ਉਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੇ ਛਾਹੋਂਬਫੇਰ ਲਿਆ ਤਦ ਕਮਲਾ ਤੇ ਹਰਨਾਮ
 ਸਿੰਘ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ
 ਵਿਛੜ ਗਏ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸੀ
 ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈ
 ਗਿਆ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸੋਨਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਸੋਦਕੇ ਆਪਣਾ ਪਤਾ
 ਦਸਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਿਲਨ ਨਾਲ ਜਿਤਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ
 ਉਹ ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਈ
 ਅਰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਭੀ ਦਸੀ
 ਜਿਸਨੂੰ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਉਸਵੇਲੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਮਲਾ
 ਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੋਦ ਲੈਂਦੀ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਉਨੂੰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ

ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਡੱਡ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੀ ਵਾਲੁ ਰਖਾਧਾ
 ਹੋਯਾ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ
 ਪਾਸ ਰਖਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਵਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲੱਭਣ ਦਾ
 ਭਾਰ ਸੌਂਪਕੇ ਆਪ ਚੁਪ ਚਾਪ ਘਰ ਬੈਠ ਰਹੀ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ
 ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਏਧਰ ਉਧਰ ਮਾਰਿਆ ੨ ਫਿਰਦਾ ਤੇ ਕਈ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਚਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਆਪ
 ਕਮਲਨੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਣਕੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ
 ਫਿਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖਬਰ
 ਮੈਨੂੰ ਦਿਤੀ। ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਮਨੁੱਖ
 ਹੋਯਾ ਕਿ “ਹੁਣ ਆਪ ਨੇਕਨਾਮ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ”।
 ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਪਸੰਨਤਾ ਹੋਈ ਸੋ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
 ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਬੰਦ ਦੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਯਾਹ
 ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬਣ ਜਾਹ। ਉਹ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਰ
 ਉਸਦਾ ਪਯਾਗਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਮਿੱਤ੍ਰ
 ਬਣ ਗਿਆ। ਤਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ੨ ਹਾਲ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ
 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਉਸਤੇ ਬੜੀ ਦਇਆ ਕੀਤੀ
 ਅਰ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੇ ਭਤ ਨੂੰ ਲੁਕਾਇਆ। ਤਦ
 ਤੋਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਭੇਸ ਬਦਲਕੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ
 ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ੨ ਖਬਰ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ,
 ਆਪਣੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਤਾਰਾ
 ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਚੰਪਾ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਮਾਮੇ ਦੀ ਧੀ ਹੈ।
 ਸੋ ਜਦ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਚੰਪਾ ਨੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ
 ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਾ
 ਬਣੇਵਾਂ ਹੈ ਤਦ ਉਸਨੇ ਭੀ ਇਸਤੇ ਦਇਆ ਪਗਟ ਕੀਤੀ ਅਰ

ਉਹ ਸਦਾ ਇਸਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੀ ਰਹੀ।

ਜਮਾਨੀਆਂ ਦੇ ਤਲਿਸਮ ਨੂੰ ਖੋਲਕੇ ਜਦ ਦੋਵੇਂ ਕੁਮਾਰ ਕੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਖੋਹ ਵਾਲੇ ਤਲਿਸਮੀ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੌਂਦ ਲਿਆ ਅਰ ਤਲਿਸਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ ਸਮਝਾਕੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਿਆ। ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹਾਲ ਭੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ, ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਬਚੇ ਰਾਜੀ ਪਸ਼ੀ ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਭੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਨਾਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਅਰ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਾਯਾ। ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਕਾਂਸੀ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਕੁਮਾਰਾਂ ਪਾਸ ਆਰਿਆ। ਪਰ ਜਦ ਰੰਪਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਆਈ।

ਭੂਤ-ਜਦ ਦੋਵੇਂ ਕੁਮਾਰ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚ ਲੈਗਏ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਜੀ ਉਸਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਨਾਲ ਆਏ ਸੀ ਕੀ ਆਪ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਸੀ ?

ਭੂਤ-ਨੀਕ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਦੇਹ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਨੇ ਦਵੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਜੀ ਇਸਦਾ ਭੁਤਨਾਚ ਨੇ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ

ਸੁਣੀ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਓਹ ਬੜੇ ਚਿਹਰੇ ਤਕ ਸ਼ਾਂਤਾ ਪਾਸੋਂ ਮਿੰਨਤ
ਤਰਲੇ ਨਾਲ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦਾ ਰਿਹਾ ਉਪਰੰਤ ਫੇਰ ਦੋਵੇਂ ਨੌਲਾਂ
ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਲੂਮ ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ
ਜੈਪਾ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਆਏ ?

ਭੁਤ—ਹਾਂ ਇਹ ਭੇਤ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਨਿਆ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਨਾਨਕ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਏਥੇ ਕਿਸਤਰਾਂ
ਆਏ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਸਾਂਗੀ ਉਸੇ ਤੋਂ ਪੁਛ ਲੈਣਾ।

ਭੁਤ—(ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ) ਓਹ ਕਿਉਂ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਉਸਦੇ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਭੁਤ—ਛੇਕੜ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਭੀ ਹੋਵੇ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਕਾਰਨ ਏਹੋ ਕਿ ਉਸਦੀ ਏਥੇ ਕੋਈ ਇਯਤ ਨਹੀਂ
ਬੇਕਦਰੀ ਨਾਲ ਵਖੀ ਜਾਂਤੀ ਹੈ।

ਭੁਤ—ਓਹ ਹੈ ਭੀ ਏਸੇ ਯੋਗ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ
ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ
ਦੀ ਫ਼ਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜੈਪਾਲ (ਨਕਲੀ ਬਲਭੁੱਦ) ਦਾ ਇਕਾਰ
ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਘੋਰ ਵਿਪਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ
ਤਦ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਵਲੋਂ ਖੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਓਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ?

ਭੁਤ—ਇਸਤਰਾਂ ਕਿ “ਓਹ ਬੇਗਾਮ ਦੀ ਇਕ ਗੁਪਤ
ਸਹੇਲੀ ਨਨ੍ਹੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਹੈ” ਅਰ ਇਸੇ ਲਈ ਕਾਰਗਤਾਂ ਦਾ
ਓਹ ਮੁੱਠਾ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੇਰੇ

ਘਰੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਕੇ ਜੈਪਾਲ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਬੜੀ ਹਾਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਭੀ ਵਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਚੁਕੀ ਹਾਂ।

ਭੂਤ—ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੈਰਨ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਕਵਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੋਹਰ ਨਾਲ ਭੀ ਉਸਦਾ ਸਹੇਲਪਣਾ ਸੀ ਅਰ ਇਹ ਸਹੇਲਪਣਾ ਪਵਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਹਾਥਿਕਾ ਭਰਕੇ) ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਖੰਟੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਨਕ ਭੀ ਖੋਟਾ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—(ਮਸਬਰਾਕੇ) ਤਦ ਆਪ ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਏਤਨੇ ਵਿਆਕੁਲ ਕਿਉਂ ਸੀ ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਕਾਬਪੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਭੂਤ—ਓਹ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਮੇਰੀ ਉਸਦੇ ਹੋਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਓਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਵਿਪਤੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਕਾਬਪੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਮਿਲੀ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭੂਤ—ਫੇਰ ਏਸੇ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿ ਉਸਨੇ ਬਨ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਗਾਇਣ ਸੁਣਾਕ ਹੋਖਾ ਦਿਤਾ ਅਰ ਫੜਕ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਲੈ ਗਈ ਜਿਸਦਾ ਹਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਤੇਨੂੰ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕਰੋਧ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧ ਗਿਆ*।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਇਹ ਹਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਰਵਾਈ

*ਦੱਖੇ ਸੰਤਤਿ ਬਾਗ ੨੦ ਦਾ ਅੰਤ।

ਉਸਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਏਯਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਬਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਇਕ ਏਯਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਨੂੰ ਭੀ ਦੱਸਣ। ਹਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵਸਤਵ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਏਥੇ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਖੁਲੀ ਕਿਸਤਰਾਂ ਫਿਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਕੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਲਾ ਲਵੇ। ਏਸੇ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ਗਈ (ਕਛ ਸੋਚਕ) ਪਰ ਛੇਕੜ ਹੋਲੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸਦੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਹੱਛ ਹੁਣ ਇਸਦੇ ਅਗੇ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਸਾਂਗੀ ਆਪਨੇ ਭੀ ਕੁਛ ਨ ਪੁਛਣਾ।

ਭੂਤਨਾਥ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਜਦ ਇਤਨ ਦੱਸ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਹੋਰ ਭੀ ਦੱਸ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਨੁਛ ਨਹੀਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਹੱਛ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਕਿ ਉਹ ਨੀਚਣੀ ਏਥੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਲਿਆਂਦੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸਗੋਂ ਉਸੇ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭਜੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਨਕ ਭੀ ਓਥੇ ਹੀ ਸੀ।

ਭੂਤ—(ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਰੋਧ ਨਾਲ) ਹੈਂ ! ਫੇਰ ਉਸੇ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਜੀ ਹਾਂ।

ਬੂਤ—(ਹ ਉਕਾ ਭਰਕੇ) ਲੋਕ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਫਲ ਭੈੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਹੁਣ ਆਪ ਉਸਦੇ ਵਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਪੁਛੋ ਇੰਦ੍ਰ
ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦਸ ਦੇਣਗੇ ।

ਬੂਤ—ਹੁਣ ਹੁਣ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪੁਛਾਂਗਾ । ਪਰ
ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਅਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਸੰਦੂਕੜੀ ਵੇਖੀ ਸੀ ਉਹ ਸੰਦੂਕੜੀ ਕੋਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ ?

ਸ਼ਾਂਤਾ—ਉਸ ਵਿਚ ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ
ਆਪਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਕਿ ਆਪਨੇ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਦਲੀਪ
ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਸਮਝਿਆ ਪਹਿਲੇ ਜੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ
ਨੂੰ ਦਰੋਗੇ ਨੇ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਨੂੰ
ਭੜਾ ਦੇਵੇ ਤਦ ਦੋ ਚਾਰ ਚਿਠੀਆਂ ਵਿਚ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ
ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਦਰੋਗੇ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਚਾਰ
ਪੁਸ਼ਟ ਕਠੇ ਕਰ ਲਏ, ਦਰੋਗੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਰ
ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕਈਆਂ ਚਿਠੀਆਂ
ਵਿਚ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਦਿਤਾ ਪਰ ਜਦ ਦਰੋਗੇ
ਦੀਆਂ ਕਈ ਚਿਠੀਆਂ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੱਢੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ
ਤਾਂ ਸਾਫ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰੋਗਾ ਬੜਾ ਘਬਰਾਇਆ
ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿਤੇ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਮੇਰੇ
ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ ਸੋ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਭੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਰੋਗਾ ਆਪਨੂੰ ਮਿਲਿਆ
ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ
ਆਪਨੂੰ ਦਿਖਾਕੇ ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ

ਤੇ ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ
ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦਲੀਪਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫੜ ਸੰਗਵਾਇਆ ।

ਭੂਤ-ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਬੜਾ ਹੱਥ ਖਾਧਾ ਸੀ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ ਤੇ ਭੀ ਉਹ ਚਿਠੀਆਂ
ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਈਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦਲੀਪਸ਼ਾਹ ਦੀ
ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਸਭ ਨਸੀਬ ਆਪਣੇ ਨਾਲ
ਲਿਆਈਆਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਦਰੋਗੇ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ ।

ਭੂਤ-ਹਛਾ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਵਿਰਤ ਹੋਈ, ਮੇਰੇ ਮੈਨੂੰ
ਨਿਸਚਾ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ
ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਭਲਾ ਉਹ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਹੀ ਕਿਉਂ
ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਆਪਦੇ ਮਨ ਵਿਚ
ਅਜੇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਆਉਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ
ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਖ਼ਬਰਾਕ ਹੋ ਆਇਆ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਮੁੜਕੇ
ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਜਦ ਉਹ ਪਾਸ ਆਗਿਆ ਤਾਂ
ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

ਨਾਨਕ-ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਭੂਤ-ਤਾਂ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਗਈ ? ਏਥੇ ਕੋਈ
ਓਪਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ।

ਨਾਨਕ-ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਜਾਣੇ ।

ਭੂਤ-ਹਛਾ ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਭੇਜ ਦੇਹ ।

ਨਾਨਕ-ਬਹੁਤ ਹਛਾ ।

ਨਾਨਕ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੇ ਕੁਤਨਾਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਮੇਰੇ ਏਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੁ । ਸੋ
ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ਫੇਰ.....

ਭੂਤ-ਨਹੀਂ ਉਸਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇਰੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਆਖੇਗੀ ਤੂੰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀਂ ।

ਸ਼ਾਂਤਾ-ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਏਥੇ ਨਾ ਆਵੇ
ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਮਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੀ ਮੇਰੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਬਇਜ਼ਤੀ ਕਰੋ ।

ਭੂਤ-ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ.....(ਕੁਛ ਸੋਚਕੇ) ਹੱਛਾ ਤੂੰ
ਜਾਹ ।

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਓਥੋਂ ਉਠਕੇ ਬੰਗਲੇ ਵੱਲ
ਚਲੀ ਗਈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਭੁੱਬ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ
ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਨੌਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਇਹ ਮਕਾਨ ਖੜਾ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ
ਏਥੇ ਜਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਐਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਰ ਇਸਦਾ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਾਂਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ । ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਸਤੇ
ਇਕ ਖਾਸ ਕਮਰਾ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਰਾਮਦੇਈ
(ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ) ਉੱਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਅਰ ਇਸ
ਗੱਲ ਦਾ ਭੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ
ਵੇਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ । ਰਾਜਾ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਅਰ
ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਅਗੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਸਾਡੇ ਬਯਾਰ ਭੀ ਹੋਸ਼ਯਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ।

ਭਾਵੇਂ ਭੂਤਨਾਥ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਯਾ ਆਪਣੀ ਇਸਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਨਾਨਕ ਭੂਤ ਨਾਥ ਵੱਲ ਗਿਆ ਅਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈ ਫੇਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਭੂਤਨਾਥ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਵੇਖੀ, ਉਸਵੇਲੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵੀਰ ਜੀ ! ਦੇਖੋ ਭੂਤਨਾਥ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਹੁਣ ਉਸਨੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੌਂਦਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤਾ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਖੋਟਿਆਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਅਚੰਭਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੂਤਨਾਥ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਮਦੇਈ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਤੇੜ ਦੇਵੇ ।

ਦੇਵੀ—ਅਜੇਹਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੁਸ਼ਟਾ ਨੇ ਕੰਮ ਭੀ ਤਾਂ ਮਾਰ ਖਾਣ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਸਵੇਲੇ ਇਸਨੂੰ ਬਚ ਉਠਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਵੀ—ਤਾਂ ਜਾਂਚਿ ਉਥੇ ਲੁਕਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖੋ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ (ਹੱਸਕੇ) ਆਪ ਹੀ ਅੱਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਓ ਆਪ ਹੀ ਬੁਝਾਉਂਦੇ ਹੋ !

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਹੱਸਕੇ) ਆਪ ਤਾਂ ਠੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹੋ !

ਦੇਵੀ—ਠੱਠਾ ਕਾਹਦਾ ਹੈ ਕੀ ਆਪਣੇ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜ ਮੰਗਵਾਯਾ ? ਜੇ ਫੜ ਮੰਗਵਾਯਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਕੁਛ ਇਨਾਮ

ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਹੱਸਕੇ) ਤਾਂ ਕੀ ਆਪਣੀ ਇਹੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਓਸਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ?

ਦੇਵੀ—ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਸਲਾਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢਲੇ ਢੱਲਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖੀਏ ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ! ਭੂਤਨਾਥ ਆਪਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਅਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਥ ਭੀ ਹੈ ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਸੋ ਜਾਓ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਢਾਓ, ਮੇਰਾ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਦੇਵੀ—(ਹੱਸਕੇ) ਤਾਂ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਭੀ ਭੂਤਨਾਥ ਦੇ ਹਥੋਂ ਇਕ ਦੋ ਘਜ਼ੂਨ ਖਾਵਾਂ ? ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਗਨਾ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਹਨ ਆਪਦਾ ਹਸਾਨ ਭੀ ਤਾਂ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ੨ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਆ ਭੂਤਨਾਥ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਅਰ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾ ਜਿਥੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸਵੇਲੇ ਭੂਤਨਾਥ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਭੂਤ—ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਤੂੰ ਦੇਖੇ ਆ ਗਈ ਅਰ ਮੈਂ ਲਾਮਾ ਘਾਟੀ ਜਾਣੋਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਪਰ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਨਨੂੰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ ਜਰਾ ਮੈਂ ਭੀ ਮਿਲਕੇ ਆਪਣਾ ਕਲੇਜਾ ਠੰਢਾ ਕਰਦਾ ?

ਰਾਮਦੇਵੀ—ਨਨੂੰ ਵਿਚਾਰੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ਮੋਹਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਓਸਨੇ ਤੁਹਡਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ? ਅਰ ਓਸਨੂੰ ਦੋਹੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਕੀ ਓਹ ਤੁਹਡੀ ਨੌਕਰ ਹੈ ?

ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਮਾਣਸਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕੀ ਮਰਦੇਜਾਂ ਦੇਹਨ
 ਭੂਤ—(ਚੜ੍ਹਦੇ ਗੁਸ ਨੂੰ ਵਧਕੇ) ਹਾਂ ਹਾਂ ਓਹ ਵਿਭਾਰੀ ਮੇਰੀ
 ਨੋਕਰਾਣੀ ਕਾਹਨੂੰ ਹੈ ਨੋਕਰਾਣੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੈ ਜੋ ਖਖ ਮਾਰਨ
 ਉਸਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ ।

ਰਾਮਦੇਈ—(ਅਥਰੂ ਪ੍ਰਥਵੀਰ) ਜੇ ਮੈਂ ਓਸਦੇ ਘਰ ਗਈ
 ਤਾਂ ਕੀ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਨਾਲਕ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ
 ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਕੇ ਪੁਛ ਆ ਫੇਰ ਮੈਂ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਐਵੇਂ ਗਲ ਦਾ ਗਲਾਂਦੜ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਨਾ
 ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਫੇਕੜ ਓਹੋ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ, ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਓਥੇ ਜਾਕੇ
 ਓਸਦੀ ਭੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸੁਚੀ ਵਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਏਥੋਂ
 ਤਕ ਪਸੀਟਦੇ ਲੈ ਆਏ ਅਰ ਐਵੇਂ ਬੂਠਾ ਕਲੀਕ ਓਸਨੂੰ ਲਾ
 ਦਿਤਾ ਕਿ ਓਹ “ਬੇਗਮ” ਹੀ ਸਹੇਲੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿਕੇ
 ਰਾਮਦੇਈ ਵੋਲ ਲਗ ਪਈ ।

ਭੂਤ—ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ ਖਾਬਤ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ
 ਓਹ ਤੇਰੀ ਸਾਕ ਹੈ ? ਜਾਂ ਮੈਥੋਂ ਪੁਛਕੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ ?

ਰਾਮਦੇਈ—ਇਕ ਵਾਰੀ ਗਈ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਹੋਯਾ
 ਹੈ ਹੋਰ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ।

ਭੂਤ—ਜੇ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਏਥੇ ਲੈ ਆਏ ਹਨ ਓਹ
 ਬਦਮਾਸ਼ ਸਨ ?

ਰਾਮਦੇਈ—ਬਦਮਾਸ਼ ਤਾਂ ਮਾਮਾਉਣਗੇ ਹੀ, ਜੋ ਵਿਅਰਥ
 ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਓਹੋ ਬਦਮਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਹੋਰ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਉਤੇ ਤਾਂ
 ਪੱਥਰ ਪੈਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਤੇ ਬੇਇਜ਼ਤੀ
 ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਓਹੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਜਨ ਨ ਦੇਂਦਾ ਕਿਜਦਾ ਜੀ ।

ਨਹੀਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇਹੀ ਕੀ ਮੁਥਾਜੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਭੂਤ-ਠੀਕ ਠੀਕ ਹੈ ਏਹੋ ਸਲਾਹ ਪੁਛਣ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਏਥੇ ਸਵਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਜੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੇਖ ਦਿਆਂ ੨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ ਕੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਾਂ ?

ਰਾਮਦੇਈ-ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗੀ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਵਧ ਕੋਈ ਖਮੀਨਾ ਨਹੀਂ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਓਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਕਿਹਾ:-ਹੱਡਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਅਲੀ ਦੀ ਧੀ “ਗੋਹਰ” ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਕੀ ਸਾਕ ਹੈ ?

ਰਾਮਦੇਈ-ਉਸ-ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੀ ਸਾਕ ਹੋਣਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਓਸਦੀ ਸੂਰਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ।

ਭੂਤ-ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ ਅਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੈਣ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਰਾਮਦੇਈ-ਸਭ ਝੂਠ ! ਜਿਸਤਰਾਂ ਇਹ ਗਲਾਂ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਜੀ ਤੇ ਚਲਾਕ ਹਨ ਤੇਹਾ ਹੀ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਰਖ ਹੈਂ।

ਹੁਣ ਭੂਤਨਾਥ ਆਪਣੇ ਗੁਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਿਆ ਅਰ ਓਸਨੇ ਇਕ ਚਪੇਤ ਰਾਮਦੇਈ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਓਹ ਪੁਠੀ ਹੋਕੇ ਲੰਮੀ ਪੈਗਈ ਅਰ ਓਸਨੂੰ ਚੀਕ ਮਾਰਨ ਦਾ ਡਰ ਹੋਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਓਹ ਉਠ ਬੈਠੀ ਅਰ ਭੂਤਨਾਥ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਈ।

ਭੂਤ-ਖਮੀਨੀ, ਨੀਚਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੈਂ ਜਾਨ ਭਕ

ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਨ ਵਿਚ ਤੂੰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗਲਾਂ
 ਆਖਦੀ ਹੋਂ ਜੋ ਕਿਸ ਉਪਰੇ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਰ
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਲੇ ਹੁਣ ਸਮਝ ਲੈ ਅਰ
 ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਸੁਣ ਲੈ ਕਿ ਉਹ ਚਿੰਠੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਚੰਦ
 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੋਦਰ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਨ ਲਈ ਨਹੂੰ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ
 ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤਾ "ਕਰੋਂ ਦਾਦੀ ਛਈਆਂ ਛਈਆਂ"
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਬੱਸ ਏਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹ
 ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਭਰਤਰਤ ਸਾਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਹੁਣ
 ਤੇਰਾ ਨਖਰ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ ਸਭ ਵਿਅਰਥ
 ਹਨ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅਨ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਰਤੀ ਫਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ
 ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਨੁ ਇਕ ਕਲੀ ਨਾਗਨ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ
 ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਤਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਤੈਨੂੰ
 ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਕੁਛ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ
 ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਲ ਇਕ ਦਿਨ ਭੈੜਾ
 ਨਿਕਲੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭੀ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ
 ਵਰਗੀ ਚੰਗਾਲਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਕੇ ਮੈਂ ਸੌਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਤੀ ਨੂੰ ਕੁਛ
 ਦਿਤਾ ਜਿਸਦੀਆਂ ਸੁਤੀਆਂ ਦਾ ਰੀਸ ਭੀ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਫਰ ਸਕਦੀ।
 ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭੀ ਰੰਜ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਯਾਰਾਣੀ ਜਾਂ ਨਾਰਾਧ
 ਦੀ ਕੈਦੋਂ ਫੁਡਾਉਣ ਲਈ ਕੋਰ ੨ ਢੰਗ ਕੀਤੇ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ
 ਦੀ ਕੁਛ ਸੋਚ ਨਾ ਸੋਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਖਈ ਰੋਗ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਿਉਂ
 ਫਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ
 ਨਾ ਸਮਝ ਸਗੋਂ ਨਾਨਕ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਸਮਝ ਅਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ
 ਦੇ ਅਗੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਹ ਅਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਭੀ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ
 ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਫੇਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਕੇ ਮੇਰੀਆਂ

ਜੁੱਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਬਣੇ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੁਧ ਨਾ
ਪਲਟ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਅਰ ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਜ ਭੀ ਅਗੇ ਵਾਗ ਪਾਪ ਨੂੰ
ਪਾਪ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਤੇਰੀ
ਖੱਲ ਲੁਹਾਕੇ ਲੂਣ ਸਿਰਚ ਲਵਾ ਦੇਂਦਾ ਪਰ ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਏਹੋ
ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਹ ਮੇਰੇ ਅਗੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਹ ਅਰ ਵੇਰ ਕਈ
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਵਿਖਾਵੀਂ।

ਰਾਮ ਦੇਈ ਭੁਤਨਾਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖੁਫ ਉੱਤਰ ਨਾ
ਦੇ ਸਕੀ ਅਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਚਿਠੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ
ਸੁਣਕੇ ਉਸਦੀ ਹਰੀ ਸਹੀ ਦੱਸ ਭੀ ਉੱਠ ਗਈ, ਉਹ ਬਖੇਰਾ
ਉਠਦਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠਿਆ
ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭੁਤਨਾਬ ਓਥੋਂ ਉਠਕੇ ਬੰਗਲੇ ਵੱਲ ਚਲਾ
ਗਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਨੇ
ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਭੁਤਨਾਬ ਸ਼ਾਬਾਸ਼!!
ਤੂੰ ਇਸਵੇਲੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ
ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਮੈਂ ਲੁਕਕੇ ਹੁਹਾਡੀਆਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ, ਹੱਛਾ ਜਾਓ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ
ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਕਰੋ ਮੈਂ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਪੰਜਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਰਾਤ ਪਹਿਰ ਭਰ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਇਕ ਸੰਵਰ
ਸਜੇ ਹੋਏ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਬੈਠੇ
ਹੋਏ ਹਨ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ
ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ—(ਨਾਨਕ ਨੂੰ) ਠੀਕ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਇਹ

ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲੂਣ ਮਿਰਚ ਲਾਕੇ ਸੁਟਾਈਆਂ ਹਨ ਪਰ
ਫੇਰ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ
ਕਰਕੇ ਭੂਤਨਾਥ ਉਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਲਗ ਸਕੇ। ਉਸਨੇ ਜੋ ਕੁਛ
ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸਵਲੋਂ ਮੈਂ ਭੂਤਨਾਥ
ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਅਰ ਨਾ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕੜੇ ਝੋਕ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਿਖਤਾਂ ਵੱਲ
ਕੁਛ ਧਿਆਨ ਨਾ ਖੀਤਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ
ਘਰੋਂ ਨਾ ਛਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਦ ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਤੇਰੇ ਧੌਧੇ ਵਿਚ ਆ
ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਦੇ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਨਾਨਕ—ਪਰ ਆਪ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਅਪਰਾਧ ਖਿਮਾਂ ਕਰ ਚੁਕੇ
ਹੋ ਅਤੇ.....

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਖਿਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੋਯਾ ਸੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਕਿਉਂ ਤਰਿਆ ? ਅਤੇ ਆਪਣੀ
ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਕਿਉਂ ਗਿਆ ? ਤੇਨੂੰ ਗੱਲ
ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ?

ਗੋਪਾਲ—ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਪਾਲਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ
ਧਿਆਨ ਹੈ ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ਪਰ ਹੁਣ
ਭੂਤਨਾਥ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਹੀ
ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ
ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਨੇਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਏਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ
ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਕੈਦਖਾਨੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ।

ਨਾਨਕ—ਜੋ ਆਗਿਆ ! ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ
ਨੂੰ ਬੁਫ ਖਰਚ ਤਾਂ ਦੁਵਾ ਵੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿਰ ਉਮਰ ਭਰ ਰੋਟੀ

ਜਾਂਦੀ ਰਹੇ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਉਏ ਨੀਚ ! ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਧਰਮ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ? ਕੀ ਤੂੰ ਏਡਾ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ
ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਛੇਕੜ ਦੀ ਵਾਡੀ ਆਪਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਆਸਾ ਨਾ ਰੱਖ ਅਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ
ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਭੂਤਨਾਥ ਨੇ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਦੋਹੇ ਕਰਾ
ਕੇ ਜਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਤੋੜੀ ਵਜਾਈ ਨਾਲ ਹੀ
ਉਸਦਾ ਏਯਾਰ ਸਰਜੂ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਆਗਿਆ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-(ਸਰਜੂ ਨੂੰ) ਭੂਤਨਾਥ ਕਿਹੋ ਹੈ ?

ਸਰਜੂ-ਪੰਜ ਨੰਬਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦੋਹੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ
ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਏਥੇ ਆਏ ਭੀ ਸਨ ਪਰ
ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਸੁਣਕੇ ਮੁੜ ਗਏ ਹਨ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੱਡਾ ਤੂੰ ਜਾਕੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆ।

ਸਰਜੂ-ਬਹੁਤ ਹੱਡਾ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ
ਨਾਨਕ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਏਥੇ ਆਉਣ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੱਡਾ ਮੈਂ ਆਪ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਗੋਪਾਲ-ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨੀਕ ਹੈ। ਦੋਹੀ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੂੰ ਥੀ ਸੱਦ ਲਿਆਉਣਾ, ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਜਾਕੇ ਦੋਹੇ ਨਿਯੋਗ ਵਿਚ
ਹੀ ਭੂਤ ਨਾਥ ਦੇ ਦੋਹੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

ਗੋਪਾਲ-(ਭੂਤਨਾਥ ਨੂੰ) ਕਿਉਂ ਜੀ ! ਆਪ ਏਥੇ ਤਕ
ਅਕੇ ਮੁੜ ਕਿਉਂ ਗਏ ?

ਭੂਤ-ਐਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਪ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲੜੇ
ਹੋਏ ਹੋ।

ਗੋਪਾਲ— ਭਾ ਬੈਠੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਵੋ।

ਬੂਤ—ਦੱਸੋ।

ਗੋਪਾਲ—ਰਾਮ ਦੇਈ ਤੇ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਆਪ ਕੀ ਆਗਿਆ
ਦੇਵੇ ਹੋ ?

ਬੂਤ—ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ ?

ਗੋਪਾਲ—ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਹੀ
ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬੂਤ—ਜੇਕਰ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ
ਵਲੋਂ ਇਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ ਹਾਂ।

ਗੋਪਾਲ—ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਤਾਂ ਆਪ ਸੁਣ ਹੀ ਲੁਕੇ
ਜਾਵੇਗੇ।

ਬੂਤ—ਪਿਛਲੇ ਸਭ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਪਰ ਨਵੀਂ ਇਹੋ ਗੱਲ
ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਹਨ।

ਗੋਪਾਲ—ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਭੀ ਹੈ।

ਬੂਤ—ਉਹ ਕੀ ?

ਗੋਪਾਲ—ਜੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵਿਧਵਾਰੀ
ਭੈਰਵ ਨੂੰ ਸਰੂਰ ਮਾਰ ਸੁਟਦੇ।

ਬੂਤ ਨੇ ਨਾਨਕ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, 'ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ! ਆਪਣੇ
ਅਸੂਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਾ ਕਲੰਕ ਸਾਭੇ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਬੂਤ—ਜੇ ਦੋਹੇ ਗੱਲ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਬੋਝੀ ਤੋਂ
ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਏਸੇ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਭੇ ਹਾਏ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦ ਇਹ ਲੋਕ ਫੜੇ ਜਾਕੇ ਦੋਹੇ
ਆਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਤ ਸਾਢ ਰਹੀ ਸੀ

ਪਰ ਅੱਜ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਤ ਕੁਛ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਮਲੂਮ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭੂਤ-ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਆਰਾਜਾ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਰੰਜ ਹੋਯਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਖਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਹੁ ਦੀ ਗੰਦਲ ਹਨ ਸੋ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛਾ ਕੁਛਾਕੇ ਬਹੁਤ ਪਸੰਨ ਹੋਯਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰੋਂ ਬੜਾ ਭਾਰ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੱਛਾ ਜੇ ਇਹ ਲੋਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਆਪਦੇ ਖਰਾਨੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਲਾਮਾ ਘਾਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਭੂਤ-ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲਾਮਾ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਗਹਿਣੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੋ ਗਹਿਣੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜੇ ਆਪਦਾ ਭਾਵ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਨ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ।

ਭੂਤ-ਇਸ ਮੈਂ ਇਸ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਕੌੜੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੱਛਾ ਜੇ ਰਾਇ ਹੋਵੇਗੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਬੇਰ ਸਰਜੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਵਿਆ ਜਦ ਉਹ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਬੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਨਾਨਕ ਨ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਓ।

ਨਾਨਕ ਨੂ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਸਰਜੂ ਸਿੰਘ ਥਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ
ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਰ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਚਾਰੇ ਆਦਮੀ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਜੋ
ਨਾਨਕ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂ ਕੀ ਦੰਤ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ
ਕੀ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ
ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰ ਕਹਿ
ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ
ਦੇਖ ਜਾਣਗੇ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ
ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਗੇ ਹੀ ਕਹਿ ਛਡਿਆ ਸੀ
ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
ਜੋ ਨਾਨਕ ਤੇ ਰਾਮਦੇਵੀ ਨੂ ਅੰਦਰ ਸੱਦਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੁਕਮ
ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਆਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ
ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂ ਭੂਤਨਾਥ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਛਾਹਬਰੀ
ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਵਿਲਕ ੨ ਕੇ
ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂ ਆਗਿਆ
ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਨਕ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਰਹੱਦ
ਪਾਰ ਪੁਰਾ ਦੇਣ। ਸਰਜੂ ਸਿੰਘ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਨੂ ਨਾਲ
ਲੈਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੁਤ—ਮੇਰੇ ਸਿਰੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਲੱਥੀ। ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਇਹ
ਦਸੋ ਕਿ ਕੌਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗੋਪਾਲ—ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਦੋਹੇ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਕਿ ਕੌਲ ਦੇਖੋਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਰ ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਸੇਰ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਚੁਨਾਰਫਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਰੰਪਾ, ਜਾਂਤਾ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ,

ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਉਨਾਰਗੜ੍ਹ
ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਏਜੰਟ ਦੀ ਭੀ ਇਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।

ਭੂਤ-ਅਜੇਹਾ ਕੇਹੜਾ ਮੁਰਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਤਲਿਸਮ ਦੀ
ਸੈਲ ਛੱਡਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਵੀ-ਸਾਰੇ ਏਹੋ ਗੱਲ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਭੂਤ-ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੋ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵਰਬਾਰ
ਵਿਚ ਬੇਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ
ਮੁਰਤ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਰਤ ਕੋਹੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਥੋਂ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਉਹ ਆਗਤ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਮੁਰਤਸਮਝਿਆ
ਸੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ
ਇਕ ਵਡੀ ਸਾਰੀ ਅਰਜੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਕਰ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਭੂਤ-ਉਸ ਵਿਚ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜੋ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਲਿਆਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ
ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਬੁਗਲੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਨਾਲ
ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਲਾ ਦੀ
ਮਾਂ ਸ਼ਾਂਤਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਰ ਗਈ ਹੈ ਅੱਜ ਜਿਸ ਕਮਲਾ ਨੂੰ
ਸਭ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਨਕਲਾਂ ਹੈ।

ਭੂਤ-ਵਾਹ ਓਏ ਸ਼ੈਤਾਨ (ਕੁਛ ਠਹਿਰਕੇ) ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ
ਦਰਖਾਸਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ
ਦਿੱਤਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਆਗਤ। ਲੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਗੇ ਉਹ ਦਰਖਾਸਤ ਰੱਖ

ਦਿਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਅਰ ਓਹ ਪਸ਼ੂਨ
ਵਾਸਤੇ ਆਰਾਜਾ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਣਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ਅਰ
ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤਾ ਤੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ
ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਸੀ।

ਕੂਤ—ਓਹ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਵਿਖਾਓ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ) ਐਹ ਕਾਰਨਸ ਦੇ ਉਪਰ
ਪਈ ਹੋ ਵੇਖ ਲਵੋ।

ਕੂਤਨਾਥ ਨੇ ਓਹ ਪਸ਼ੂਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਤੇ ਓਰ ਹੋਰ ਹੋਰ
ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ।

ਛੀਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਸਵੇਰ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਸਮਾਂ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਇਸ ਅਦਭੁਤ
ਰਮਣੀਕ ਜਗਾ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਰਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ
ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਏਯਾਰ ਲੋਕ ਇਸ ਮਨੋਹਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਘਾਨੰਦ
ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਅੱਜ ਇਹ ਸਭ ਏਥੋਂ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਬਹੁਤ
ਚਿਰ ਤਕ ਫਿਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸਭ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਗੱਲਾਂ
ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ।

ਜੀਤ—(ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ ਭਰਤਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਚਨਾਰਕੜ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਜੀ ਹਾਂ, ਬੜੇ ਤੜਕੇ ਹੀ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ
ਰਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ
ਬਿਨਾਂ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਵਿਸਵਾਈ ਆਦਮੀ ਭੀਨਾਲਗੋਭੇਜ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਜੀਤ—ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਭੀ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਫਕਕੇ ਤੁਰਨਾ

ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜਿਵੇਂ ਆਪਦੀ ਰਜਾ !

ਜੀਤ-ਭੈਰੋਂ ਤੇ ਤਾਰਾ ਆਪਦੇ ਨਾਲ ਏਥੇ ਆਏ ਸਨ
ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਹੁਣ ਭੀ ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ
ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ
ਲੋੜ ਹੈ।

ਜੀਤ-ਤਾਂ ਕੀ ਆਪ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲੋਗੇ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜੀ ਉਸ ਬਾਗ ਤੱਕ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜਿਥੋਂ
ਆਪਨੂੰ ਏਥੇ ਲਿਆਯਾ ਹਾਂ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਨੂੰ ਤਲਿਸਮ ਦੇ ਕੁਛ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿਖਾਉਣਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਓਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤਲਿਸਮ
ਵਿਥੋਂ ਬਦਵਾਕੇ ਚੁਨਾਰਗਜ਼ ਪੁਰਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਗਯਾ
ਮਿਲ ਚੁਕੀ ਹੈ।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ-ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਲਿ-
ਸਮ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਕੇ ਜੋ
ਕੁਛ ਵਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਸੋ ਵਿਖਾਓ, ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਢਾਕੇ
ਭੇਜਣਾ ਸੋ ਦੋ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਭੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜਿਵੇਂ ਅਗਯਾ !

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ
ਵਿਚ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆ ਗਿਆ ਅਰ
ਬੋਲਿਆ:-ਭੇਜਣ ਤਿਆਰ ਹੈ।

ਸਭੇ ਓਥੋਂ ਉਠਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਤਲਿਸਮ ਲੈ ਤੁਸ ਪਏ,
ਜਿਸਤਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲਿਆਯਾ ਸੀ ਓਸੇ

ਤਰਾਂ ਮੁੜ ਉਸੇ ਤਲਿਸਮੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ
ਲਿਆ ਜਾ ਸੀ।

ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਆਵਿਕ ਉਸ ਬਾਰਾਂਦਰੀ
ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਤ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਰ ਸਵੇਰੇ
ਵਾਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਸੀ ਤਦ ਦਿਨ ਪਹਿਰ ਭਰ ਤੋਂ ਕੁਛ
ਵਧੀਕ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ
ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰੇਵ—ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ
ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੂਸਰੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਕੇ ਕੁਛ ਤਮਾਸ਼ਾ
ਵਿਖਾਵਾਂ।

ਜੀਤ—ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਚਲੋ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਦੀਆਂ ਕਈ
ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਲਮਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਅਰ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ
ਜਾਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਆਉਣ ਦੀ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ, ਇਹ
ਇਕ ਗਲੀ ਵਾਂਗ ਰਸਤਾ ਬਣਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ, ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਦੇ ਕਹੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਭੇ ਨਿਧੜਕ ਹੋਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਏ ਬੇੜੀ ਦੁਰ ਜਾਕੇ
ਇੰਦ੍ਰੇਵ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਰਤਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਬ੍ਰਹਿਮਾਂ ਬਾਹਰ
ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਭਰੇ ਬਾਗ
ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸਦੀ ਬਨਾਰਵਟ ਬੜੀ ਹੀ ਅਨੋਖੀ ਸੀ ਇਹ
ਬਾਗ ਜੀਗਲੀ ਬੂਟਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਇਕ ਜੋਤਾ ਭੀ ਸੀ ਅਰ ਚੌਰੀ ਖਸੀਂ ਕੰਧ ਸੀ ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ
ਇਕ ਥੜ ਤੇ ਚਾਹਾਂ ਥੀਆਂ ਤੇ ਛੱਤ ਪਾਕੇ ਇਕ ਝੀਗਲਾ ਬਨਾਯਾ
ਹੋਯਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਥੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਭ ਪਾਸੇ ਪੌੜੀਆਂ
ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਇਹ ਚਬੂਤਰਾ (ਬੜਾ) ਕੁਛ ਅਨੋਹੇ ਹੀ ਢੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ
ਹੋਯਾ ਸੀ ਲਗ ਭਗ ਚਾਲੀ ਗਜ ਚੌੜਾ ਤੇ ਇੰਨਾ ਹੀ ਲੰਮਾ
ਹੋਵੇਗਾ ਇਸਦੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਨਾਲੀਆਂ ਜਾਲ
ਵਾਂਗ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਚੋਨੁਕਰਾ
ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ ਇਸਤਰਾਂ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰ ਆਦਮੀ
ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਸਨ ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਚਬੂਤਰੇ ਤੇ
ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਤਕ ਸਭ ਉਸ ਚਬੂਤਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਫਿਰ
ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਇਹ ਬਕੀਚਾ ਤਲਿਸਮ
ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਨਾਇਆ
ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾ
ਸਕਦਾ ਜੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਦੋਪਹਿਰਾਂ ਦੀ ਛੁਟੀ ਦੇਵੋ ਤਾਂ.....

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਤਦ
ਓਹ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ੨ ਉਸ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ
ਗਿਆ ਜੋ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾ ਹੋਯਾ ਸੀ। ਸਵਾਰ
ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਓਹ ਪੱਥਰ ਹਿਲਿਆ ਅਰ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਓਹ
ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਤਕ ਸਭ
ਕੋਈ ਓਸ ਬੜੇ ਤੇ ਖੜੇ ਰਹੇ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਓੜ ਬੜਾ ਗਰਮ ਹੋਣ
ਲਗ ਪਿਆ ਹੋਲੀ ੨ ਇਹ ਤਾਉ ਇਤਨਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ਲਾਚਾਰ
ਹੋਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਓਤਰਨਾ ਪਿਆ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਕੋਈ
ਏ ਥੁ ਘੰਟੇ ਬਾਕੀ ਸੀ।

ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਦੇ ਹ ਬਾਗ ਦੀ ਕੰਧ ਵਲ ਜਲੇ ਜਾਏ ਅਰ

ਬੇਬਣ ਲਗੇ ਜੋ ਕੰਧ ਕੋਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਹੋਈ ਅਨੋਖੀ
ਗੱਲ ਨ ਦਿੱਸੀ। ਫੇਰ ਫਿਰਦੇ ੨ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੀ ਕੰਧ ਵੱਲ
ਗਏ ਫੇਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੰਧ ਵੱਲ ਗਏ ਤੇ ਏਧਰ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ
ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ
ਵਰਿਤਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਕੰਧ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਮਲੂਮ ਹੋਈ ਸੀ ਅਰ ਉਸ ਉਪਰ
ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਹੀਆਂ ਉਸ
ਤਲਿਸਮੀ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਤੁਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਇਹਨਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਬੜਾ ਚਿਰ ਏਹਨਾਂ ਮੂਰਤਾਂ
ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸਤਰਾਂ ਓਹ
ਮੂਰਤਾਂ ਤੁਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਵੇਖ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਉਸੇਤਰਾਂ ਇਹਨਾਂ
ਮੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਧ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਸਾਫ਼
ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੂਰਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਮੂਰਤਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ੨ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ
ਸਮਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕੰਧਾਂ ਪਾਤਵਾਂ ਦੀ ਫੌਜ
ਵਢੇ ੨ ਸੈਨਾਪਤੀ, ਰਥ, ਹਥੀ, ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ।
ਇਸ ਲੜਾਈ ਦੀ ਨਕਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂਗੇ ਇਹ
ਸੋਚ ਮਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਰ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ
ਮੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਤੁਕਾਲਾਂ ਪੈਗਈਆਂ ਅਰ
ਹਨੇਰਾ ਹੋਗਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਓਹ ਕੰਧ ਚਮਕਣ ਲਗ ਪਈ ਤੇ
ਮੂਰਤਾਂ ਭੀ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਪਈਆਂ ਜਿਸਤੋਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ
ਕਿ ਨਕਲੀ ਲੜਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਜਦ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਓਹ ਮੂਰਤਾਂ ਇਕ ੨
ਕਰਕੇ ਗੰਮ ਹੋਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੜੇ ਚਿਰ

ਚਿਹ ਹੀ ਸਭ ਮੂਰਤਾਂ ਕੰਮ ਹੋਗਈਆਂ ਤੇ ਕੰਧ ਸਾਫ ਦਿਸਣ
ਲਗ ਪਈ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਕੰਧ ਦਾ ਚਮਕਣਾ ਬੰਦ ਹੋਗਿਆ
ਤੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ।

ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਥੜੇ ਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਗਿਆ ਇਕ
ਦੇਖਕੇ ਸਭ ਉਸ ਥੜੇ ਵੱਲ ਝੁਕ ਪਏ, ਅਰਜਣ ਉਸਦੇ ਪਾਸ
ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਥੜੇ ਦੀ ਛੱਤ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਦਸ
ਬਾਹਾਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਬੜੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਿਹ
ਬੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਬਾਹੁ ਜਗਮਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਅਰ ਸੈਂਕੜ ਮੂਰਤਾਂ ਉਸ ਥੜੇ ਤੇ ਏਧਰ, ਓਧਰ ਫਿਰਦੀਆਂ
ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਇਹ
ਚਿਹ ਮੂਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ ਕੋਈ ਅਚੰਝਾ
ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਕੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਅਰ ਏਥੇ
ਥੜੇ ਤੇ ਆਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਨੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਇਸ ਥੜੇ ਤੇ ਸਨ ਸਭ
ਅਰਜਣ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨਜੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਮੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ
ਸਨ। ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ੨
ਚਿਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨਜੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ
ਜਿਸਤਰਾਂ ਕੋਰਵਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਵਜੂਹ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਬੀਰ
ਅਭਿਮਨਜੂ ਨੇ ਬੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਸੀ ਅਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਧਰਮ
ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਨਾਟਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਵੇਖਕੇ ਸਭੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ
ਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ੨ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਧ ਹੋਇ

ਤਮਾਸ਼ਾ ਬੰਨੇ ਇਹ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜੀ ਸਗੋਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ੨
ਸਾਰੀ ਗਤ ਬੀਤ ਗਈ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ
ਹਨੇਰਾ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਓਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮੂਰਤਾਂ ਹੁੰਮ ਹੋ
ਗਈਆਂ, ਚਾਨਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ਤਨਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਚਬੂਤਰੇ
ਉਤੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੂੰ ਵਾ ਕੇ ਸਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਰ ਰਾਮ ਰਵੇਯਾ
ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—(ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਕੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
ਪਾਸ ਆਕੇ) ਮੈਂ ਆਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨੂੰ
ਵੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਓਸਕ ! ਪਰ ਕੀ ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਭੀ
ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵਧੇ ਇਸ ਸੌਕਦਾ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ—ਜੀ ਹਾਂ ਪੂਰਾ ੨ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ
ਸੌਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਹੀਨਿਆਂ
ਵਿਚ। ਇਸਦੇ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਢੰਗ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਭਾਵੇਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਵਿਰੋਂ
ਕੋਈ ਅੰਤ, ਜੋ ਚਾਹੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਇਛਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦੇਖਣ ਦੀ ਹੈ ਪਰ
ਇਸਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਫੇਰ ਕਦੀ ਵੇਖਾਂਗੇ, ਹੱਛਾ
ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਮੰਬੰਧੀ ਕੁਛ ਸਮਝਾਓ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜੋ ਇਹ
ਕੰਮ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਵੇ ਹੈ ਅਰ ਤੁਸਾਂ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਕੀ ਕੁਛ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਓਥੋਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਹਾਲ
ਸਮਝਾਯਾ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜੇਹੇ ਕਈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਇਸ ਤਲਿਸਮ
ਵਿਚ ਹਨ ਜੇ ਅਪ ਚ ਹੋਤਾਂ ਕਈ ਵਰਹੇ ਇਹੋ ਆਨੰਦ ਵੇਖ

ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਏਥੇ ਧਨ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ
ਵਰਿਹਾ ਤਕ ਦੋਂਦੇ ਰਹੇ ਫੇਰ ਭੀ ਨਾ ਮੁਕੇ। ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਤਾਂ
ਗੱਲ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਵਾਹਰਾਤ ਆਪ ਜਿਤਨੀ ਚਾਹੇ ਲੈ ਸਕਦੇ
ਹੋ ਸੱਚ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਧਨ ਏਥੇ ਹੈ ਉਸਦੇ
ਰੱਖਣ ਦਾ ਏਹੋ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਏਸ ਬਗ਼ਾਚੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ
ਚਾਰ ਬਾਗ ਹੋਰ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੇਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ—ਹਾਂ ਇਸਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚ ਆਕੇ
ਸੈਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ
ਬਾਗ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਰ
ਜਿਥੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਸੀ।

ਸੱਤਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਇਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਿਸ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪਹਿਲੇ
ਦਿਨ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਸੀ ਅੱਜ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਕੇ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ
ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਏਯਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਸਨ ਤੇ
ਪਾਣੀ ਉਥੇ ਅਗੇ ਹੀ ਬੁਤ ਸੀ ਸੋ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਧੇ
ਸਭੇ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਤ ਦੇ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਰ ਅਰਾਮ
ਕੀਤੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਜਦ ਦਿਨ ਪਹਿਰ
ਫੁਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੱਟ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਉਠਕੇ ਹਥ ਮੂੰਹ
ਧੋਕੇ ਅਗੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕਿਤੇ ਲਿਖ

ਅਤੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਖੋ ਤਿਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕਈ
ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਸਨ ਸੋ ਇਸਵੇਲ ਕੋਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਹਨਾਂ
ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਲਮਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲ
ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਚੁਨਾਰਰਤਨ ਦੇ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਇਹ
ਰਸਤਾ ਹੈ ਅਰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਫਰਾ ਇਸੇ ਰਸਤੇ ਗਏ ਸੀ।

ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਤਲਿਸਮੀ ਖੰਜਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਅਰ ਚਾਨਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ ਆਪ
ਅਗੇ ੨ ਤੁਰ ਪਿਆ ਉਸਦੇ ਪਿਛੇ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭੇ ਤੁਰ
ਪਏ। ਸਭ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੰਦਿਰ ਸਿੰਘ ਹਥ ਵਿਚ ਤਲਿਸਮੀ ਖੰਜਰ
ਲਈ ਚਾਨਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਰੰਗ
ਭੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਦਾ ਚਾਨਣ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੰਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਲੋਕ ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੰਗ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਗਏ
ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਸੰਘਣਾ ਪਈ ਹੈ
ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਤਨੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਜਦ ਸੁਰੰਗ ਦਾ ਦੂਸਰਾ
ਖੁਰਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਖੋਹਲਕੇ ਸਭੇ ਇਕ ਵਡੀ ਸਾਰੀ
ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਇਸ ਬੂਹੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ
ਤਿੰਨ ਬੂਹੇ ਹੋਰ ਭੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚੜ੍ਹਤਰੇ ਵਾਲੇ ਤਲਿਸਮ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆ
ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਠੜੀਆਂ
ਹਨ ਜੋ ਭੂਲ ਭੁਲਾਯਾ ਖਾਂਗ ਚੜ੍ਹਦੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ
ਜੀ ਆ ਹੋਇਆ ਅਦਮੀ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ, ਜਦ
ਅਗੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਦੇਖੇ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਬੂਹੇ
ਬੰਦ ਸਨ ਜੋ ਤਲਿਸਮੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ
ਅਰ ਜਿਸਦਾ ਪਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲੀ ਹੋਸੀ ਪਤਨ ਹੋ

ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਲਗ ਗਏ ਤੇ ਮੌਖ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਚੌਰਸ ਕਮਰਾ ਆਪ ਦੇਖੋਗੇ ਜੋ ਠੀਕ ਉਸ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਅਰ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਖਜਾਨਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੱਤ ਦੇ ਉਪਰੇ ਹੀ ਇਕ ਚੌਰ ਰਸਤਾ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਹਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੀ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਉਸ ਦਿਨ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਭੀ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ-ਜੀ ਹਾਂ ਦੁਸਰਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਤਲਿਸਮੀ ਦਰੋਗੇ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਲਿਸਮ ਤੇੜਨ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਓਹ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਹੈ।

ਗੋਪਾਲ-ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਉਸ ਰਸਤੇ ਦਾ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ) ਪਾਸੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਰ ਨਾ ਇਹੋ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਲਿਸਮ ਦੇ ਦਰੋਗੇ ਏਹੋ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੋਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਅਤੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤਯੰਤ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਵਧੀਕ ਅਵਭੂਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਫਿਰਦੌਆਂ ੨ ਇਹ ਲੋਕ ਵਿਚਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਜੋ ਠੀਕ ਤਲਿਸਮੀ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮਰਾ ਕਲਾਂ ਤੇ ਪੁਰਜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਛੱਤ ਤਕ ਤਾਰਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਵਧੇ ੨ ਚੁਬੱਚਿਆਂ

ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰਾਂ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ
ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਧ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਈ ਪੌੜੀਆਂ
ਦਿਸਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਦੋਹਾਂ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤਲਿਸਮ
ਦੁਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਲਾ ਤੇ ਪੁਰਜੇ ਕਿਸ ਢੰਗ ਤੇ ਲਗੇ
ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਤੌੜਨ ਵਲੋਂ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਰ
ਫਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੌੜੀਆਂ ਵਲ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਹੁਣ ਭਾਇਨਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਤਲਿਸਮ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਹੈ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਪੈਰ
ਰਖ ਸਕੇ ।

ਬੀਰੋਂਦ੍ਰ—ਇਹ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ
ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਓਹੋ ਥੋੜ ਵਾਲਾ ਬੰਗਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਪਹਿਲ ਤਰਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਦਾ ਤਮਸ਼ਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ
ਤਲਿਸਮ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵੜ ਸੀ ।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ—ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸੰਦੇਹ ਹੈ । ਓਹ ਚੁਨਾਰ
ਜਮਾਨੀਆਂ ਤੇ ਰੋਹਤਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ ਅਰ
ਓਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਮਸ਼ੇ ਵਿਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਅਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਜੀਤ—ਅਜੇ ਤਾਂ ਓਥੋਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਓਥੋਂ ਦਾ ਅਨੰਦ
ਨਹੀਂ ਵਖ ਸਕਦੇ, ਜੇ ਕੁਛ ਆਪਣੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਓਹ ਰੁਪਯੇ
ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਭੀ ਅਜੇ ਜਾਕੇ ਬਹੁਤ
ਕੁਛ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ।

ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ—ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਾਹਲ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਾ ਜੇਹਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ

ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਚਲਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਥੋਂ
ਹੀ ਰੋਹਤਾਸ ਗੜ੍ਹ ਜਾਕੇ ਚਿੱਥੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੇ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾਂਗੇ ਹਫ਼ਾ
ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਖਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਗੇ ੨ ਕੌਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਰ ਪਿਆ ਤੇ ਢਾਕੀ
ਉਸਦੇ ਨਿਛਾ। ਪੰਜ ਸਭ ਪੰਜੀਨਾਂ ਜਾਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦਾ
ਸੂਰਾ ਆਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਕੌਰ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀਦੇ ਦੀ ਹੀ ਨਾਲ
ਖੋਲਿਆ ਫੇਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਕੁਮਾਰ ਤਲਿਸਮੀ ਚੜ੍ਹਦੇ
ਦੇ ਖਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਤ ਅੰਦਰ ਨ ਉਂ ਮਾਤ੍ਰ
ਬਹਿ ਗਈ ਸੀ ।

ਅੱਠਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ
ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੁਛ ਦਿਨ ਬੰਦ
ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਦਾਹਰੇ ਦਾ ਆਰਥ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ,
ਸਹ ਰਾਜ ਸੁਰੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਜਿਸਦੇ ਯੋਗ ਸੁਮਾਧਿਆ ਉਸ
ਦੇ ਸਪੁ ਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਨਾਰਦੜ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ।
ਇਹ ਭੀ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਿ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਕ ਅਸੀਂ ਭੀ ਸਭ
ਚੁਨਾਰਗੜ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਚਿੱਥੇ ਹੀ ਜੰਦ ਦੜਕੇ
ਇਥੇ ਅਵਗੀ ।

ਭਰਥ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਲੀਪ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਡੇਰਾ ਭੀ ਬਲਭੱਦ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ । ਅਰ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਹਰਿਕਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਤੁਦਾਰੀ ਦਾ ਭਾਰਭੀ ਭੂਭਨਾਥ ਤੇ ਸ ਰਾਜਾ
ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਸੰਛੇਪ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਹੜਾ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਿਖਣੇ ਸਪਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

(੧) ਇਸ ਤਲਿਸਮੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਇਹਦ ਗਿਰਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੇ ਵੇਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਰ ਦਾ ਐਥ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਨ ਵਿਚ ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੰਮ ਝੁਤਕਾਥ ਨੇ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ।

(੨) ਸੋਈ, ਬਣੀਏਂ, ਹਲਵਾਈ ਅਜਿਕ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੇ ਗਮ ਨਾਰਾਇਣ ਏਯਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

(੩) ਰਸਦ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕੁਛ ਰੜ ਬੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੁਨੀ ਨਾਲ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(੪) ਚੁਨਾਰ ਗੜ ਤੋਂ ਇਸ ਤਲਿਸਮੀ ਮਕਾਨ : ਕ ਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਸਮਾਚਿਣ ਦਾ ਕੰਮ ਪੰਨਾ ਨਾਲ ਤੇ ਪੰਡਤ ਬਦੀਨਾਥ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ।

(੫) ਚੁਨਾਰਗੜ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਸਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਆਤੁਦਾਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਡਤ ਜਗਨਨਾਥ ਜੋਤਸ਼ੀ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਇਆ।

(੬) ਜੰਢ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਜਲਸੇ ਤੇ ਜੰਢ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਪਿਆ।

(੭) ਆਤਸ਼ ਬਜੀ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਚਿਹੋ ਜੋਗਾ ਮਕਾਨ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜੋਹੋ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੋਸਦੇ ੨ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਰਾਏ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸਦਾ ਭੇਤ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ

ਖੋਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ।*

(੮) ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕਾਮਨੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪਰਦ ਹੋਇਆ ।

(੯) ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ ਖਬਰ ਦੀ ਰੋਕੜ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਇਤੀ ਗਈ ।

(੧੦) ਕੁਝਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਕੇ ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲਈ ਕੰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਛੱਡੇ ਗਏ ।

੧੧) ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਜਿੰਮੇ ਲਿਆ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਸ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵਿਖਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਭੀ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਕਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵਿਘਨ ਪਾ ਰਹੇ ਸਾਂ ਉਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਲੋਕ ਭੀ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟ ਪਾਪੀ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਏਹੋ ਬੰਦੀ ਹਨ !

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰਿਦੇ ਕੀ ਬਹੁਤ ਇਤੋ ਗਏ ਸਨ ਸਭ ਲੋਕ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚੋੜਾ ਜੇਹਾ ਹਾਲ ਕੌਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਕਮਲਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਯ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮੂੰਹ ਵੇਖਦੇ ਆਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ

ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਗਏ ।

ਰਾਤ ਪਹਿਲੇ ਭਰ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜਾ ਦੁਕੀ ਹੋ ਕੇਰ
ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰੈਰੇਂ ਜਿੰਘ ਨਾਲ
ਹੌਲੀ ੨ ਗੌਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਉਥੇ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦੁਹਾ ਭੀ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਭਰੋਂ—ਅਪਸਾਰਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਆਪਣੀ
ਉਦਾਸੀ ਜਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਅਜ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਈ ਵਰਿਹਾਂ ਤੋਂ ਮਿਹਨਤਲੀ
ਤੇ ਰਖਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਵਧੇ ੨ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ
ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਆਸਾ ਵਿਚ ਵਧੇ ੨ ਐਖ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤ
ਵਿਆਕਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸਦੇ ਮਿਲਨ ਕਰਕੇ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ
ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਉਹ ਕੰਮ ਆਪਣੀ ਜਿਫਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਕਿਸੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ
ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਆਪ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ ਫੇਰ ਅਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ
ਆਪ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਵੇਖਕੇ ਅਜੇਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਰੰਜ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ
ਅਰ ਮੈਂ ਖਸ਼ ਭੀ ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਮਲਨੀ ਵਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੰਜ ਹੈ
ਹਜਾਰ ਯਾਨ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਹ ਦੁਖ ਨਹੀਂ
ਸਹਾਰਦਾ ।

ਭੈਰੋਂ—(ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਢੰਗ ਬਣਾਕੇ) ਹੈ ! ਕਮਲਨੀ
ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਰੰਜ ਹੈ ! ਜਿਸਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਹਨ ਆਪ ਵਧੇ ਪਏ
ਹੋ ਉਸੇ ਕਮਲਨੀ ਨਾਲ ਰੰਜ ਹੈ ! ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਇਹੋ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਕਹਿ ਜਿਹਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਉਸਦੇ ਹਸਾਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠੋਂ ਮੈਂ ਜਨਮ ਭਰ ਨਹੀਂ ਬਿਨ

ਸਕਦਾ, ਅਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਮੋਰੀ ਭਲਿਆਈ
ਚਿਤਵ ਰਹੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੁਖ ਇਸ ਗਲ ਵਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ
ਉਸੇਤਰਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਜਿਸਤਰਾਂ
ਪਹਿਲੇ ਵੇਖਦਾ ਸੀ।

ਭੈਰੋਂ—ਉਹ ਕਿਉਂ ? ਕੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਰੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਰ ਫੇਰ ਆਪ ਤੇ ਹਸਾਨ ਕਰਨ
ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ?

ਕਮਾਰ—ਹਾਂ ਏਹੋ ਹੀ ਸ—ਬੇ।

ਭੈਰੋਂ—ਪਰ ਹੁਣ ਆਪਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਭੀ ਲੋੜ
ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਹਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸੋਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ
ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਤਲਿਸਮੀ ਮਕਾਨ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਕਮਾਰ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕੁਛ ਲੋੜ ਨਹੀਂ
ਤੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕੁਛ ਧਿਆਨ ਭੀ ਹੈ।

ਭੈਰੋਂ—ਤਾਂ ਕੀ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਚਿਸ਼ਨੇ
ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਆਪਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਹਿਯੋਗ ? ਪਰ ਉਹ
ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਕੁੜੀ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਕਰ ਭੀ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਸਕਦੀ। ਹਾਂ ਆਪ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਲਾਂਭਾ ਆਪ ਟੋਪਾਲ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਰਤਾ
ਘਰਤਾ ਸਨ।

ਇਦ੍ਰਜੀਤ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਉਲਾਂਭਾ
ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਭੈਰੋਂ—(ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ) ਸ਼ਰਮ ! ਸ਼ਰਮ !! ਸ਼ਰਮ ਤਾਂ
ਤਦ ਹੁੰਦੀ ਸੇ ਆਪ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਉਲਾਂਭਾ ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ
ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਏਹੋ ਹੈ। (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ) ਪਰ ਅਜ ਤੂੰ ਭੀ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭੈਰੋਂ—(ਹੱਸਕੇ) ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਆਪ ਵੇਹੀਂ ਹਥੀਂ ਲੱਭ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਆਪ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਦਿਲ ਲੁਕਾਈ ਕਿਉਂ ਰਹੇ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁੰਮ ਸ਼ੰਮ ਹੀ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭੈਰੋਂ—ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੁਛ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਭੀ ਕਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ? ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਰਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਨਹੀਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਇਸੇ ਵਲੋਂ ਕੁਛ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਵਿਆਰਥ ਹੈ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਰੰਜ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਭੈਰੋਂ—ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਕਿਸਤਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ?

ਭੈਰੋਂ—ਭੈਰਾ ਬਹਾਦਰ, ਵਿਦਯਵਾਨ, ਪੰਡਤ, ਦਲੇਰ, ਹਸਮਖ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਤੇ ਆਵਗਾ ਹੀ ਆਪ ਦੇਖ ਲੈਣਾ, ਕੀ ਆਪਨੇ ਕਮਲਨੀ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਇਹ

ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਨੋਖਾ ਹੀ
ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਭੈਰੋਂ—ਓਹ ਕੀ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—(ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ) ਤੁਸੀਂ ਇਸ
ਵਰਤਾਓ ਨੂੰ ਕੋਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?

ਭੈਰੋਂ—ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਤੇ ਯੋਗ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ
ਵਾਂਗ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਅਰ ਇਕ ਦਾਸੀ ਨੇ ਆਕੇ
ਪੁਣਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕਿਹਾ:—ਕਮਲਨੀ ਜੀ ਆਪਨੂੰ ਮਿਲਨਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਫ਼ਾ ਮੈਂ ਚੱਲਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਹ।

ਭੈਰੋਂ—ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਜਾਕੇ ਅਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਫ਼ਾ ਜਾਓ ਫੇਰ ਕਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਾਸੀ—'ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ' ਆਪਨੂੰ ਭੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਦਾਸੀ ਨੇ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਏਤਨੇ
ਨੂੰ ਕਮਲਨੀ ਆਪ ਓਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੀ, ਅਰ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਵੱਲ
ਦੱਖਕੇ ਬੋਲੀ (ਜੋ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ) ਆਪ ਕਿਥੇ ਚਲੇ
ਹੋ ? ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭਾਰਾ ਉਲਾਂਭਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਭੈਰੋਂ—ਓਹ ਕੀ ?

ਕਮਲਨੀ—ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੋ ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ
ਅਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ, ਪਿਛੇ ਤੇ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਭੀ
ਗਿਆ, ਦਾਸੀ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਚਲੀ ਗਈ,
ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਰਿਤ ਜਗਾ ਤੇ ਬੈਠਾਕੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਪਾਨਦਾਨ ਰਖ ਦਿਤਾ ਫੇਰ ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਆਪ ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰ ਆਏ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ।

ਭੈਰੋਂ—ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤਲਿਸਮ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਜਦ ਚਾਹੋ ਤਲਿਸਮ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋ ।

ਕਮਲਨੀ—ਮਾਨੋਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ।

ਭੈਰੋਂ—ਹੈ ਹੀ ।

ਕਮਲਨੀ—(ਹੱਸਕੇ) ਟਾਲਣ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗਾ ਬਹਾਨਾ ਹੈ ਹਛਾ ਜਾਨ ਦੇਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਤਲਿਸਮ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਹੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਹਾਂ ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਓਥੇ ਕੀ ਕੁਛ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਤਨਾਬ ਓਥੇ ਬੜੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਪੈਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਓਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਹੁਟੀ ਭੀ ਓਥੇ ਹੀ ਆ ਗਈ ਸੀ ।

ਭੈਰੋਂ—ਜੀ ਹਾਂ ।

ਭੈਰੋਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਮਲਨੀ ਨੂੰ ਓਥੋਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੁਣਾਓ ਜੀ ! ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇਗਾ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਗਾਲੀਆਂ ਦੇ ਰਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ ?

ਕਮਲਨੀ—(ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਲਵੋ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੋਹਾ ਚੰਗਾ ਇਨਾਮ ਸੋਚ ਰਖਿਆ ਹੈ (ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਹੱਸਕੇ) ਹਛਾ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਇਸਦੇ ਵਟੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਭੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਖਪਾਵਾਂਗੀ ਕਿ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ।

ਭੈਰੋਂ—ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਖਪਾ ਹੀ ਚੁਕੀ ਹੋ, ਹੁਨ ਇਸਤੋਂ ਵਧਕੇ

ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰੁਪਚਾਪ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਠ ਵਿਖਾ ਛਡਿਆ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਨਾਂ ਕੱਢਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਨ।

ਕਮਲਨੀ—(ਮੁਸਕਾਉਂਦੀ ਹੋਈ) ਆਪ ਦੀ ਭੀ ਇਹੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ?

ਭੈਰੋਂ—ਜਦੂਰ !

ਕਮਲਨੀ—ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਆਪ ਚੰਗਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦੇ ਹੋ !

ਭੈਰੋਂ—ਇਸਦਾ ਦੋਸ਼ ਤਾਂ ਕੁਮਾਰ ਉੱਪਰ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਮਲਨੀ—ਹਾਂ ਜੀ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਹੋਸ਼ ਸੌ ਚਾਹੇ ਸੌ ਕਰ ਵਿਖਾਵੇ, ਮੈਂ ਭੈਣ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਜਦੂਰ ਇਹ ਕਲ ਦਸਾਂਗੀ।

ਭੈਰੋਂ—ਤਦ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਹਸਾਨ ਵਜਾਉਂਗੀ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—(ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਵੇਂ ਨਿਕੰਮੀ ਛੱਡ ਛਾਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਭ ?

ਭੈਰੋਂ—ਵਿਆਹਾਂ ਦੋਗਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਮਲਨੀ ਨੂੰ ਹਛਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਕਮਲਨੀ—ਹਟੇ ਰਾਮ ! ਕੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਜੇਹੀ ਭਾਰੀ ਹੋਯਾਈ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਭੀ ਬੁਰਾ ਮਲੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਮਿਲਨਾ ਬੁਰਾ ਮਲੰਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ? ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਕੜ ਕੋਈ ਕੰਮ ਭੀ ਹੈ ਕਿ.....

ਕਮਲਨੀ—ਹੈ ਤਾਂ ਸਹੀ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਕਹ ।

ਕਮਲਨੀ—ਆਪਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਦ ਤੋਂ ਏਥੇ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਖੁਬੀਧ ਵਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਕੁਛ ਐਨ ਜਲ ਗ੍ਰਹਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ।

ਕਮਲਨੀ—ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਤੈਥੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਖੁਬੀਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਓਥੇ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਰੱਖਣਗੇ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ ਪਤਾ ਹੈ ।

ਕਮਲਨੀ—ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲਾਡਲੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਕੇ ਓਥੇ ਰਲੀ ਜਾਵਾਂ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਕਿਉਂ ? ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਭਰ ਹੋਵੇ ?

ਕਮਲਨੀ—ਨਹੀਂ ਡਰਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਹਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸੋਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ਜੋ ਆਗਿਆ ਦਵਾਂ ?

ਕਮਲਨੀ—ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੈਂ ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—(ਮੁਸਕਾਕੇ) ਫੇਰ ਤੂੰ ਉਹੋ ਰਸਤਾ ਫੜਿਆ ਹੈ । ਹਫ਼ਾ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ।

ਕਮਲਨੀ-ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੀ ਆਪਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ
ਜੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-(ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ) ਇਸਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬੰਗ
ਕੇਖਦਾ ਹੈਂ।

ਭੈਰੋਂ-ਵਿਆਹ ਹੋਜਾਣ ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣੀ ਠਹੀਂ
ਭੱਭੜਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ?

ਕਮਲਨੀ-ਹਫ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਤਾਂ
ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੋ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-ਓਹ ਕਾਹਦੀ ?

ਕਮਲਨੀ-ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਆਪ ਨਾਲ ਇਕ
ਅਨੋਖਾ ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-ਓਹ ਕੋਹ ਠੱਠਾ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਕਮਲਨੀ-ਜੇ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਆਨੰਦ ਹੀ
ਕੀ ਰਹੇਗਾ ? ਬੱਸ ਆਪ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਵੋ ਕਿ ਉਸ ਮਖੌਲ ਨਾਲ
ਆਪ ਕੁਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਕੋਹ ਭੇੜਾ ਹੋਵੇ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-(ਕੁਛ ਸੋਚਕੇ) ਹਫ਼ਾ ਮੈਂ ਕੁਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੁਛ ਚਿਰ ਹੋਰ ਹਾਸੇ ਠੱਠੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਕਰਕੇ ਸਭ ਉਠਕੇ ਆਪੋ ਆਪਨੇ ਟਿਕਾਣੇ ਚਲੇ ਕਏ।

ਨੌਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਤੇ ਹਾਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ
ਸਾਤੇ ਬੀਤ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਕੌਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ

ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਛ ਰੰਜ ਭੀ
 ਸਹਾਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਦੰਸ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਕਿਉਂ ? ਆਪਣੇ
 ਕਮਲਨੀ ਤੇ ਲਾਡਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ। ਜਿਸਤਰਾਂ ਕੰਠ ਈਦ੍ਰਜੀਤ
 ਸਿੰਘ ਕਮਲਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਓਸਦੇ ਵਿਆਹੇ ਜਾਣਾ ਸੁਣਕੇ ਦੁਖੀ
 ਹੋਏ ਹਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸੇਤਰਾਂ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਭੀ
 ਲਾਡਲੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਡਲੀ ਦੀਆਂ
 ਅਤੇ ਕਮਲਨੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਕਮਲਨੀ ਤੇ
 ਆਪ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਸੀ ਪਰ
 ਲਾਡਲੀ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਲਾਡਲੀ ਦਾ ਕਮਰਾ ਭੀ
 ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਦ੍ਰਜੀਤ
 ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਮਲਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸਨ ਓਸੇ ਦਿਨ
 ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ
 ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਨਾਲ। ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ
 ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਲੰਗ ਤੇ ਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਛ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ
 ਕਿ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਖੜਾਕ ਹੋਇਆ, ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ
 ਉਸ ਪਾਸ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਬੂਹਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਿਸਿਆ, ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ
 ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਾਡਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ
 ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ
 ਕੁਝ ਵੱਖਾ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਕਰ ਨ ਸਕਿਆ ਅਜ ਬੂਹਾ
 ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਰਕੇ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੋਰੀ ਦੇ
 ਉੱਤਰੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤੇ ਹਥ ਨਾਲ ਕੁਛ ਹੋਰ ਬੂਹਾ ਧਕਕੇ
 ਅਦਰ ਬਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਲਾਡਲੀ ਤੇ ਨਜਰ ਪਈ ਜੋ ਇਸ ਸਮਾਦਾਨ

ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਕੁਛ ਲਿਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਖਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਲਾਡਲੀ ਨੇ ਕੱਲਿਆਂ ਵੇਖਕੇ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨਿਧੜਕ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰਾਂ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣ-
ਵਿਆਂ ਹੀ ਲਾਡਲੀ ਤੁਬਕੀ ਤੇ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਆਉਂਦੇ ਵੇਖਕੇ ਉਠ ਖਲੋਤੀ ਅਰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਕੇ ਮੁਥਕਰਾਂਉਂਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ:— ਆਪਣੇ ਬੁਹਾ ਕਿਸਤਰਾਂ ਖੋਹਲ ਲਿਆ।

ਆਨੰਦ—ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ !

ਲਾਡਲੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਢੰਗ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾਸੀ ਨੇ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਭੁਲ ਗਈ ।

ਆਨੰਦ—ਹਫ਼ਾ ਜੇ ਇਸੇਤਰਾਂ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ।

ਲਾਡਲੀ—ਨਹੀਂ ਹਰਜ ਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਨੂੰ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਲਾਚਾਰੀ.....

ਆਨੰਦ—ਲਾਚਾਰੀ ਕੋਹੀ ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

ਲਾਡਲੀ—ਮਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸਮਝੋ, ਜਦ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਲਾਡਲੀ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਇਸਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ?

ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈ ਤੇ ਜਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਚ ਖਾਹ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਉਪਰੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਲਗਾ ਸੀ ਸ ਵੇਲੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਆਇਆ ਕਿ

ਵਿਆਹ ਕਰਲੀ ਪਰ ਮੈਂ ਜੇਹੀ ਤੇਹੀ ਹੀ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸੌਂਹ ਖਾ
ਚੁਕੀ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਸੇ ਬਖ਼ੇੜੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਉਸਦਾ ਕੁਛ ਧਰਮ
ਹੋ ਪਿਆ।

ਆਨੰਦ—(ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ) ਕੀ ਕਮਲਨੀ ਦਾ ਵਿਆਹ
ਹੋ ਗਿਆ ?

ਲਾਡਲੀ—ਜੀ ਹਾਂ।

ਆਨੰਦ—ਕਿਸਦੇ ਨਾਲ ?

ਲਾਡਲੀ—ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ, ਆਪ ਨੂੰ
ਆਪੇ ਹੀ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਨੰਦ—ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ !!

ਲਾਡਲੀ—ਹਾਂ, ਪਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੀਜਾ। ਜੀ (ਗੋਪਾਲ
ਸ਼ਿੰਘ) ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੀ ਏਹੋ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਭੈਣ ਕਮਲਨੀ ਵਲ
ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਰ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਜੇਹੀ ਹਾਂ ਤੇਹੀ ਹੀ ਰਹਾਂਗੀ।

ਆਨੰਦ—ਉਂ ਬਹੁਤ ਹਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਲਾਡਲੀ—ਮੈਂ ਇਸੇ ਲਈ ਸੌਂਹ ਖਾ ਚੁਕੀ ਹਾਂ।

ਆਨੰਦ—ਪਰ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਵਿਆਹ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇਂਗੀ ?

ਲਾਡਲੀ—ਹਾਂ।

ਆਨੰਦ—ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਲਾਡਲੀ—ਭਾਵੇਂ ਕੁਛ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੌਂਹ ਖਾ ਚੁਕੀ ਹਾਂ
ਅਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਏਥੋਂ ਚਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ

ਭੈਣ ਕਾਮਨੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਆਨੰਦ-ਫੇਰ ਕਿਥੇ ਜਾਵੇਂਗੀ ?

ਲਾਡਲੀ-ਆਪਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਭੀ
ਘੋੜੇ ਛੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ?

ਆਨੰਦ-ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ
ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੂਰ ਕਹੇਗਾ।

ਲਾਡਲੀ-ਇਸ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਾਂਗੀ।

ਲਾਡਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ
ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ, ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਯਾ ਕਿ ਉਹ
ਤਕ ਲਾਡਲੀ ਨੇ ਖਲੋਤੇ ੨ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ
ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਨਾ ਆਖਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ। ਮੈਂ
ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫ਼ੌਧ ਤੇ ਰੰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਛ ਸ਼ਰਮ ਨੇ ਭੀ
ਆ ਘੇਰਿਆ ਅਰ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ “ਹਫ਼ਾ ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ”
ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਮੁੜ ਆਇਆ।

ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ
ਉਸਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਡਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਅਰ ਜਦ ਅਨੰਦ
ਸਿੰਘ ਮੁੜਕੇ ਜਾਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਹੁਣ ਹੋਰ ਢੰਗ ਦੇ
ਹੋਰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ
ਪਾ ਦਿਤਾ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਮੁੜਕੇ ਦੇਖੀ ਨਜ਼ਰ
ਨਾਲ ਲਾਡਲੀ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਕਿਹਾ ਇਸਦਾ ਕੀ ਅਰਥ !

ਲਾਡਲੀ-ਇਹ ਦੋਸਤ ਦੀ ਸਾਮਰੱਥ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।
ਹਾਂ ਜਦ ਆਪਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਫ ਸਾਫ ਆਪਨੂੰ
ਦੋਸ ਦੇਵਾਂਗੀ ਅਰ ਫੇਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਆਪ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗੇ ਮੈਂ
ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੀ।

ਇਸ ਫੇਕੜਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਆਸਾ
ਹੋਗਈ ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ ਅਰ 'ਹੱਛਾ'
ਕਹਿਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਦਸਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋਗਿਆ ਪਰ ਲੋਕ
ਉਸੇਤਰਾਂ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ
ਠਾਲ ਲੈਕੇ ਬੁਨਾਰਗੜ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ, ਤਲਿਸਮੀ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਸਭ
ਥੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਗਏ। ਇਸੇ ਹੀ ਥਾਂ ਉਸ ਮਕਾਨ ਦਾ ਰਸਤਾ
ਸੀ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਨੇ ਉਸੇ ਢੰਗ ਤੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਜੇਹੇ ਮਕਾਨ
ਵਿਚ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਏਯਾਰ ਹੱਸਦੇ ੨ ਛਾਲ ਮਾਰ ਗਏ ਸੀ।

ਇਹ ਮਕਾਨ ਵੀਹ ਗਜ ਲੰਮਾ ਤੇ ਏਤਨਾ ਹੀ ਚੌੜਾ ਸੀ।
ਉਚਾਈ ਲਗ ਭਗ ਚਾਲੀ ਹੱਥ ਤੋਂ ਕੁਛ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਚੌਰਾਸੀ
ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਕੰਧ ਬੜੀ ਸਾਫ ਸੀ ਅਰ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੂਹੇ ਦਾ
ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਵਿਸਦਾ ਸੀ। ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ
ਫੇਰੀਆਂ ੨ ਪੌੜੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸਦੇ ਚੌਰੀ ਪਾਸੀ
ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲਾ ਸੀ ਓਸੇ ਪਾਸੇ ਕੰਧ ਤੇ ਮੰਦੇ ੨
ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ—“ਜੋ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ਅਰ ਅੰਦਰ ਥਾਤੀ ਮਾਰਕੇ

ਓਥੋਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ਅਰ ਜੰਦਰ
ਯਾਤੀ ਮਾਰਕੇ ਓਥੋਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌੜੀਆਂ ਰਸਤੇ ਹੀ
ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਇਨਾਮ
ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਇਸ ਇਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਇਸ ਲਿਖਤ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ
ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀ ਇਸਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ
ਇਨਾਮ ਮਿਲਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਰਹੇ ਸਨ
ਪਰੰਤੂ ਪੌੜੀਆਂ ਦਾ ਬੁਹਾ ਬੰਦ ਸੀ ਅਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ
ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ
ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੰਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬੁਹਾ ਖੁੱਲੇਗਾ ਅਰ
ਪਹਿਰੇ ਦਿਨ ਬਰਾਬਰ ਖਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ।

ਬਨਾਰਗੜ ਤਕ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੀਂ ਬੜੀ ਸਜਾਵਟ
ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬੁਰਜ ਬਨਾਏ
ਗਏ ਸੀ ਬੜੀ ੨ ਦੂਰ ਤੇ ਵਾਜੇ ਵਾਸਤੇ ਨੌਬਤਖਾਨਾ ਬਨਾਇਆ
ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੌਬਤ ਖਾਨੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉੱਚਾ ਮਕਾਨ
ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਕ ਦੋ ਕੈਦੀ ਬੈਠਾਉਣ ਲਈ ਥਾਂ ਬਨਾਈ ਗਈ ਸੀ
ਅਰ ੨ ਕੈਦੀ ਦਾ ਵਿਥ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੇ ਮੁਜਰੇ
ਤੇ ਭੰਡਾਂ ਦੇ ਜਲਸੇ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ
ਚਾਨਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰ ਉਹ ਦਿਵਾਂ ਜੋ
ਕਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਲਿਸਮਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਬਨਾਰਗੜ
ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਬੁਰਜ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ
ਜਿਸਦਾ ਜਾਨਣ ਇਸ ਤਲਿਸਮਾਨੀ ਮਕਾਨ ਤਕ ਬੜਾ ਚੰਗਾ

ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਾਠਕ ਜੀ ਅਸੀਂ ਜੰਦ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਤੇ ਧੂਮ ਧਾਮ ਲਿਖਕੇ ਸਮਾਂ ਨਬਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆਪ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ ਲਵੋ ਕਿ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਕਹੀ ਕੁ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੰਦ ਬੜੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਚੁਨਾਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਗ ਅਗ ਵਾਸੇ ਢੇਰ ਢੇਰੀ ਸਵਾਰ ਤੇ ਤੋਪਖਾਨਾ ਸੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਬੜੇ ਸਿੰਗਾਰ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੁਮਾਰ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹਾਥੀਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਬਾਕੀ ਸਭ ਘਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਫੇਰ ਪੌੜਿਆਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਅਹਲਕਾਰ ਸਨ ਅੰਤ ਵਿਚ ਫੌਜ ਸੀ ਪਹਿਲੇ ਨਿਯਾਨ ਤੋਂ ਲੰਕੇ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਥੀ ਤਕ ਵਾਸੇ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਜੰਦ ਬੜੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਦਿਕਾਏ ਪਹੁੰਚੀ ਅਰ ਕੌਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਲੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੇ ਕਾਮਨੀ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਦਿਲ ਖੋਲਕੇ ਵਿੱਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਰਚ ਕੀਤਾ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰੇਧ ਸਿੰਘ ਦੇਵੇ ਡੋਲੀਆਂ ਲੈਕੇ ਹੁਨਾਨ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਏ।

ਚੁਨਾਰ ਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਕੇ ਚਿਥੇ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਜਲਸੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਓਧਰ ਤਲਿਸਮੀ ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਖਰੂਪਸ਼ਾ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕੋਈ ਕੰਧ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਉਹ ਕਿਸੇਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ ਅਰ ਖਿੜ ਖਿੜਾਕੇ ਹੱਸਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ

ਅੰਦਰ ਦਲ ਡਾਲ ਮਾਰ ਦੇਦਾ ਤੇ ਕਈ ਘੋਟੇ ਪਿਛੋਂ ਤਲਿਸਮ ਦੀ
ਵਧੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ।

ਬਸ ਵਿਆਹ ਦਾ ਏਹੋ ਹਾਲ ਲਿਖਕੇ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਦੀ
ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਕੇ ਬਾਈਵਾਂ ਭਾਗ ਸਮਾਪਤ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਾਦਵਾਂ ਕਾਂਡ

ਅਜ ਕੋਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ
ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਬੜੇ ੨ ਦੁਖ ਭੋਗ ਕੇ ਅਜ ਮਨ ਦੀਆਂ
ਮੁਹਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।

ਰਾਤ ਅਧੀ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਇਕ ਸ਼ੁਦਰ ਸਜੇ
ਹੋਏ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਸੀ ਨਰਮ ਤੇ ਉੱਚੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੇ
ਕੋਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਰ
ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਾਂਗ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
ਉਮੰਗ ਹਨ ਅਰ ਓਹ ਅਜ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸੋਭਾਗਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ
ਪ੍ਰੰਤੂ ਫੇਰ ਭੀ ਲਜਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੂੰਹ ਖੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢ
ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕੁਮਾਰ
ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਲਾਂ ਭੀ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਜ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ
ਮਿਲਨ ਤੇ ਭੀ ਝਟ ਪਟ ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦੀ, ਕੁਮਾਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਾਕੇ ਉਸਦੀ
ਲਜਿਆ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਛ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ
ਹੋਈ, ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਇਕ ਅੱਧੀ ਗੱਲਦਾ ਉੱਤਰ
ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਓਹ ਭੀ ਧੜਕਦੇ ਹੋਏ ਮਨ । ਨਾਲ ਕੁਮਾਰ ਨੇ

ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ
ਇਸਦਾ ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਘੰਟੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਹਿ
ਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਸ਼ਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਤਕ ਆਪੇ ਠੀਕ ਹੋਜਾਵੇਗੀ ਅੰਤ ਨੂੰ
ਦੇਹੇ ਹਾਂ ਹੋਇਆ।

ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੇੜ ਫਾੜ ਹੋਈ ਤੇ ਕੀ
ਹੋਇਆ ਸੋ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ, ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਾਲ
ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਾਂਗੇ ਜਦ ਪਹੁ ਫੁਟ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤੇ ਦੋਲੀ ੨ ਚਾਲਣ
ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਖਿਲਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਭਾਕਾਲ ਵਾਣ ਵਾਲੀ ਨਫੀਰੀ
ਵੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਰੋਰ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਾ ਵਰਾ,
ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਜੋ ਕੌਰ ਦੇ ਕੋਲ ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਠਕੇ ਮੂੰਹ ਧੜਕਾਈ
ਚੋਂਕਾਂ ਵਲ ਗਈ ਜਿਸਦੇ ਪਾਣੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਣੀ
ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਵੇਖਕੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਬੋਲਾ ਹੈਂ।
ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੇ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਰ
ਉਹ ਉਠਕੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਗਿਆ ਅਰ ਫੁਡਿਆ ਕਿਉਂ ਕੀ
ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਕਿਸ਼ੋਰੀ-ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੀ ਹਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਸ਼ੋਰੀ-(ਹਥ ਦਸਕੇ) ਇਹ ਰੰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-ਰੰਗ ਲਹਿ ਰਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ
ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ, ਤੂੰ ਆਪ ਹਾਂ ਸੋਚ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੰਗ ਲਾਉਣ
ਨਾਲ ਕੀ ਲਾਭ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਰੰਗ ਲਾਇਆ ਹੀ ਕਿਥੋਂ ?

ਕਿਸ਼ੋਰੀ—(ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ) ਐਹ ਦੇਖੋ ਰੰਗ ਲਫ
ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੰਗ
ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਜਰਾ ਮੱਠੇ ਵੱਲ ਤੱਕ ਤਾਂ ਸਹੀ ।

ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਜੋ ਰਾਤ ਭਰ ਕਮਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ
ਸ਼ਰਮ ਲਾਹ ਚੁਕੀ ਸੀ ਬਲਾ ਵਖੋ ਇਹ ਕਿਸਦੀ ਕਰਤੂਤ ਹੈ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—(ਹੋਰ ਭੀ ਹੌਰਾਨ ਹੋਕੇ) ਟੰਗ ਲਹਿਣ ਕਰਕੇ
ਤੇਰਾ ਚੇਹਰਾ ਭੀ ਕੁਛ ਲਦਲਿਆ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜਰਾ ਚੰਗੀਤਰਾਂ
ਮੂੰਹ ਧੋ ਸੁਟ ।

ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੇ “ਚੰਗਾ” ਕਹਿਕ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ
ਖੁੰਝਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ ਵੇਖੋ ਹੁਣ ਰੰਗ ਲਫ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਕਮਾਰ—(ਖੁਬਸੂਰਤ) ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਫ ਰਮਲਨੀ ਨਜ਼ਰ
ਆਉਂਦੀ ਹੈਂ ! ਇਹ ਕੀ ਗਲ ਹੈ ?

ਕਿਸ਼ੋਰੀ—ਕਮਲਨੀ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਹੋਰ
ਮਲੁੰਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ?

ਕਮਾਰ—ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਮਲੁੰਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਾਵੇਂ
ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੁੰਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੂਰਤ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ
ਸੀ ਪਰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕਸ ਹੋਰ ਇਸਦੀ ਦੇ ਹੋਨ ਦਾ ਸੰਦੇਹ
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸੱਚੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ
ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਕਮਲਨੀ—(ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਉਹੋ ਲਿਖਣਾ ਠੀਕ ਹੈ) ਮੈਂ
ਹੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਆਪ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਭਲਾ ਇਹ ਦਸੋ
ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਹਿੰਮਤ

(੧੦੮)
ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਆਪਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਕੋਹੀਆਂ ਪਾਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੋ।
ਜੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਸੋਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀਤੂੰ ਸੋਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ।

ਕਮਲਨੀ—ਜੇ ਆਪਨੇ ਮਨੂੰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਤਾਂ
ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰ ਪਾਸੋਂ ਉਠ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਆਪ ਜਾਣਦੇ
ਹੋ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਹੈ ਅਰ ਉਸਦੇ
ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਕੀ ਮੈਂ। ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ? ਸਗੋਂ ਤੈਨੂੰ
ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤੂੰ
ਕਮਲਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਰਾਏ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਚਾਹੀਦਾ।

ਕਮਲਨੀ—(ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਫੌਧ ਭਰਿਆ ਮੂੰਹ ਬਣਾਉਂਦੇ)
ਫੇਰ ਆਪ ਓਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ! ਆਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀ
ਸਮਝ ਰਹੇ ਹੋ ? ਆਪ ਜਰਾ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ ਵਿਚ ਵੇਖੋ
ਕਿ ਆਪ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂ ਕਮਲਨੀ ਦੇ (ਆਲੇ ਵਿਚੋਂ
ਖੀਲਾ ਚੁਕ ਕੇ ਤੇ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ) ਦਸੋ ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ? ਮੈਂ
ਕਿਉਂ ਆਪਦੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠ ਜਾਂਦੀ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ
ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਬੜਾ
ਫਰਕ ਵੇਖਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਹੋ ਜੇਹੀ ਸੂਰਤ
ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਤ ਵਧਾਈ ਗਈ
ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਮਲੁੰਮ ਹੁੰਦਾ। ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ

ਕਮਲਨੀ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਮਲਨੀ
 ਵਿਚਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਕਮਲਨੀ ਨੂੰ
 ਅੱਜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੇਖਕੇ ਸਮਝ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਭੀ
 ਖੜੇ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ
 ਨਹੀਂ ਟੋਕਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਘਰ ਆਉਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ
 ਬਦਲੀ ਗਈ ? ਇਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਦੇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ
 ਗਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ? ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਮਲਨੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਵੱਖਰਾ
 ਲਗ ਪਿਆ। ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਬੀਬਾ ਹਥੋਂ ਰਖਕੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਦਸੋ
 ਕਿ ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ? ਇਸਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ
 ਕਿਹਾ:—ਹੁਣਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਭੀ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਧੋਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ ਅਰ ਰੁਮਾਲ
 ਨਾਲ ਪੂੰਝਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ?

ਕਮਲਨੀ—(ਘਬਰਾਕੇ) ਹੈਂ ! ਇਹ ਕੀ ਟੋਕਾ ?
 ਆਪ ਤਾਂ ਸਚ ਮੁਚ ਵੱਡੇ ਕੁਮਾਰ ਹੋ ! ਪਰ ਤੁਸੀਂ
 ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਧਰਮ ਦਾ
 ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ? ਹੁਣ ਦਸੋ ਮੈਂ ਕਿਸ ਜੋਗ ਹਰੀ ਹੁਣ ਮੈਂ
 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਤਰਾਂ ਮੂੰਹ ਫਿਖਾਵਾਂਗੀ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ—ਜਿਥੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬੇਸ਼ਕ ਮਾਰੇ
 ਜਾਣਦੇ ਜੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ
 ਛੱਡਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ
 ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਈ ਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ।
 ਪਰ ਇਹ ਦਸ ਕਿ ਅਜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੇਖਕੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ
 ਕੁਛ ਸੰਦੇਹ ਨਾ ਹੋਇਆ—

ਕਮਲਨੀ-ਸੰਦੇਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਦੇ
ਵਾਂਗ ਅਜ ਮੇਰੀ ਭੀ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ
ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਪਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਤਰਾਂ ਮੇਰੇ
ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਿਸ਼ੋਰੀ
ਨਾਲ ਭੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਪਾਸ
ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਕਮਲਨੀ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਰਹੀ ਸਹੀ
ਸੁਧ ਭੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਚ ਭੀ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਭੁਰੀ ਸੀ ਉਹ ਸਮਝਾਕੇ ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਅਨਰਥ ਮਾਰਿਆ।
ਵਿਆਹ ਹੋਜਾਣ ਤੇ ਭੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕਿਸ ਉਪਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਸ ਭੁੱਜੀ
ਜਾਵੇ॥ ਕੀ ਕੁਮਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਹਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਕਦੀ
ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਭਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਸ਼ੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ
ਅਰ ਉਸਨੇ ਘਬਰਾਕੇ ਕਮਲਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ:-ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਠੀਕ
ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਚੰਭਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਜੇਹਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਅਜੇਹਾ
ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਓਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁਟਾਂਗਾ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ
ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਚੁਕ ਲਈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਗਾ।
ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲਨੀ ਨੇ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ ਅਰ
ਕਿਹਾ:-ਫਿਰ ਨਿਧਾਨ ! ਜਰਾ ਮੇਰੀ ਗਲੇ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਵੋ।

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ-ਕਹੋ।

ਕਮਲਨੀ-ਆਪਦਾ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੋਈ
ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਕੋਈ
ਵਡੀ ਪਾਬੰਧੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਗਈ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ
ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਆਪਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਲਈ

ਤਾਂ ਕੌਣੀ ਪ੍ਰਸਚਿਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸਨੂੰ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸ਼ਧ ਹੋ ਸਕਾਂ
 ਇਹ ਸ਼ਧ ਹੋਏ ਭੀ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਨਸ਼ਟ ਹੋਨ ਤੇ ਆਪਨੂੰ ਉਤਨਾ
 ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਤਨਾ ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੀ ਭੀ
 ਏਹ ਵਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕੀ ਮੇਰਾ
 ਪਤੀ ਨਰਬਲ ਹੈ ? ਕੀ ਓਹ ਭੀ ਆਪਣੀ ਤਰਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ
 ਨਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਕੀ ਓਹ ਤਲਵਾਰ ਲੈਕੇ ਮੇਰੀ
 ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ? ਆਪ
 ਕਾਹਲੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਓਹ ਆਪ ਹੀ ਏਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ
 ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਆਪ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਉਸਦੇ
 ਸਾਹਮਣੇ ਗਿਰੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੀ।

ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਅਰ ਸ਼ੋਕ ਤੇ
 ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਸੀ। ਕਮਲਨੀ ਦੀ ਛੇਕੜਲੀ ਗਲ ਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਪਲਟਾ
 ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਇਕ ਹਾਉਕਾ ਭਰਕੇ ਕਿਹਾ:—ਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
 ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ? ਮੈਂ ਅਜੇਹਾ ਕੀ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ
 ਬਦਲੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਥਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿਤਾ ਹੈ) ਹੁਣ ਮੈਂ
 ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਆਪਣੀ ਗਿਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵੱਢ
 ਸੁਟਾਂ ? ਕੀ ਆਤਮਘਾਤ ਦਾ ਪਾਪ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ
 ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ?

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ—ਅਜੇ ਇਹ ਗਲ ਭਹਿ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ
 ਕਿ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸ਼ੁਹਾ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਮਾਰ ਬੰਦ ਸਮਝਦਾ ਸੀ
 ਖੁਲਾ ਅਰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੇ ਕਮਲਾ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਦਿਸੀਆਂ
 ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਭੀ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਓਲੰਭਾ ਲੈਕੇ
 ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਓਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਦੀਆਂ ਵੇਖਕੇ ਕੁਮਾਰ ਦੇ

ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਅਰ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਤੇ ਕਮਲਾ
 ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਕਮਲਾ ਨੀ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ, ਅਰ
 ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੀ ਲੈ ਭੈਣ ਅਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ
 ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:-
 ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਜ ਵੀ

ਕੀ ਗਲ ਹੈ !!

ਇਤਿ

(ਅਗੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੰਤਿਤ ਛਾਨ ੨੩)

ਕਾਰੋਨੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਰਕਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ
 ਛਾਈ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਦੇ
 ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਟਪਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਯਾ।

+:o:+

ਨਾਵਲ

ਕੁਸਮ ਲਤਾ

ਇਹ ਦੇਵ ਦਾਤਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ
ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਨਾਵਲ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਛਪ ਕੇ
ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਅਜਈ ਸ੍ਵਾਦਲੀ
ਤੇ ਪੜਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ੨ ਪੜ੍ਹੇ ਅਨੰਦ ਤੇ
ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਲ ਖਿਚਵੇਂ
ਅਯਾਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਹਨ ਕਿ ਪੜਨ ਵਾਲਾ ਹੀ
ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗਲ ਕੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੱਕਰ
ਦੇਨ ਵਾਲੇ ਅਜੀਬ ੨ ਹਾਲ ਹਨ ਜੇ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ
ਪੜੀ ਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ
ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਹਿੱਸੇ ਵੱਧ ਅਨੰਦ ਨ ਆਵੇ ਤਾਂ
ਸਾਡਾ ਜਿਮਾਂ ਹੈ । ਮੁੱਲ ਫੀ ਭਾਗ ॥)

ਪਤਾ—ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਫਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

